

İkinci Dünya Savaşı'nın Başladığı Gün Avrupa'daki Durum: Ülkelerin Savaşa Hazırlık Durumları ve Bunun Savaşa Yansıması

Situation in Europe on the Day of the Second World War Broke out: Readiness of Countries and its Reflection to War

Burak ÇINAR*

Öz

İkinci Dünya Savaşı'nın çıktığı gün Avrupa'ya nasıl bir durum hâkimdi? Gitgide yaklaşan savaşın farkında olan Avrupa'nın büyük güçleri, buna hazırlıklı mıydı? Ortam nasıldı, nasıl bir gelişme gösterdi. Yazıda savaşın başladığı gün Avrupa'da durum ele alınmakta ve siyasi, askeri, teknolojik, ekonomik ve sosyal ve psikolojik durum olmak üzere beş başlık altında incelenmekte ve analiz edilmektedir.

İkinci Dünya Savaşı, hızlı ve değişken yapısıyla önceki savaşlardan farklı seyretmiştir. Özellikle ilk yarısında sürprizleri bol olan bir savaştır. Savaşın hızlı seyretmesi ve sürekli yeni sürprizleri de beraberinde getirmesi, tarafların savaş öncesinde yaptıkları hazırlıklar ve savaş sırasında bu hazırlıkların yeterliğiyle yakından ilgilidir. Dolayısıyla savaşın seyrini etkileyen şartları, ancak savaşın başladığı günkü durumu inceleyerek anlayabiliriz.

Anahtar Kelimeler: İkinci Dünya Savaşı, 1939, Avrupa Güçleri, Nazi Almanyası, İki Savaş Arası Dönem.

Abstract

How was Europe, on the day of the Second World War broke out? Were European major powers, aware of the coming war, ready for that? What was the environment? How did it develop? In this article, the situation in Europe on the day war broke out, is discussed and analyzed in five headings; political, military, technological, economic, social and psychological.

The Second World War was different from the previous wars with its fast and variable structure. Especially in the first half is a war with plenty of surprises. The fact that the war was fast and bringing new surprises constantly; is closely related to the preparations of the belligerents before the war and the adequacy of those preparations during the war. Therefore, we can only understand the conditions that affect the course of war, by examining the situation on the day of the war.

Keywords: Second World War, 1939, European Powers, Nazi Germany, Interwar Period.

Makale Geliş Tarihi: 03.08.2018. Makale Kabul Tarihi: 22.03.2019.

* Doç. Dr. Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Siyaset Bilimi Ve Uluslararası İlişkiler Bölümü;
ORCID ID: 0000-0002-6171-0802

göz

Akademik
Bakış

239

Cilt 13
Sayı 25
Kış 2019

Giriş

Avrupa, savaşların en yoğun yaşandığı kıta olmuştur. M.Ö. 1. binyıldan itibaren mücadelelerin merkezinin Mezopotamya'dan Akdeniz'e kaymasıyla, Avrupa'nın Akdeniz kıyılarına sahip kesimlerinde savaşlar yoğunlaşmaya başladı. M.S. 2. yüzyıldan itibaren Roma İmparatorluğu'nun Cermen kavimlerle mücadelesinin ivme kazanmasıyla da bu yoğunluk Avrupa ortalarına kaydı. Kavimler göçünün yarattığı yedi asırlık çatışma dönemi ve bunun sonraki 1500 yıla hazırladığı siyasi ortam, savaşlar açısından Avrupa'da birinci derece fay hattı yarattı.

Avrupa fay hattı hep aktif kaldı. İkinci Dünya Savaşı'nın Avrupa çapında yarattığı deprem, 1648'den beri savaş alanlarıyla kısıtlı olması için büyük çaba gösterilen yıkımı cephe gerilerine taşıdı. Ölü sayısı 50 milyonu aştı. Ekonomik, sosyal, kültürel ve psikolojik yıkım ise öyle kolaylıkla ölçülebilecek gibi değildi.

Bu yıkım, Avrupa'daki siyasi şartların 1939 yaz sonunda belli bir olgunluğa gelmesiyle başladı. 1 Eylül 1939'da Almanya Polonya'ya saldırdı. Buna karşı Polonya'nın müttefikleri İngiltere ve Fransa, Almanya'ya karşı 3 Eylül'de savaşa girdiler. Almanya ve SSCB gizli bir anlaşmayla Polonya'yı bölüşmüşlerdi ve Kızıl Ordu birlikleri de 17 Eylül'de doğudan Polonya'ya girdiler. Bu sefer Avrupa fay hattı dengeli ittifakların yaptığı gibi düzenli bir girişle değil, siyasi ve askerî açıdan risklerle dolu ve son derece kaotik bir girişimle kırılmıştı. Dolayısıyla, İkinci Dünya Savaşı hiçbir açıdan önceki savaşlara benzemeyecekti.

Bu yazının çekirdeğini İkinci Dünya Savaşı'nın çıktığı gün Avrupa'daki durum teşkil etmektedir. Konu siyasi, askerî, teknolojik, ekonomik ve sosyal ve psikolojik durum olmak üzere beş başlık altında ele alınmaktadır. Yazının amacı bu incelemeleri analize tabi tutarak, çeşitli çıkarsamalarda bulunmaktır. Analizler alt başlıklar içinde verilmekte ve sonuç bölümünde yenilenecek toparlanmaktadır. Yazıda savaşın başlangıcına bağlı olarak bazı gelişmelere de yer verilerek, geçmişten gelen bazı olaylarla karşılaştırmalara gidilmiştir. Bu sayede, İkinci Dünya Savaşı'nın hem hızlı ve değişken yapısı hem de sürprizlerini anlamak açısından savaşa yönelik düşünce altyapımızı kuvvetlendirebiliriz.

Siyasi Durum

Fay hattının kuvvetli olduğu yerlerdeki güç sahipleri, uluslararası siyasete diğer coğrafyalara göre daha fazla titizlik göstermek zorundadırlar. Ne var ki, savaşlar genellikle karar alıcıların savaşa giden sistematik olayları iyi okuyamamaları ya da riske girerek ülkenin kaderiyle kumar oynamaları, dolayısıyla uluslararası siyasete doğru şekli verememeleri sonucunda, çözüme yönelik alternatiflerin tükenmesiyle başlamaktadır. İkinci Dünya Savaşı'nın çıkmasına neden olan en önemli husus da 1860'lardan beri gelişen olaylar serisinin Avrupa siyasetinin Müttefikler tarafından iyi okunamamış olmasıdır.

Almanya'nın birliğini sağlamasıyla birlikte, o zamana kadar Avrupa'nın güç merkezi konumuna sahip olan Fransa, bu özelliğini yitirmeye ya da Alman-

Görüş

Akademik
Bakış

240

Cilt 13
Sayı 25
Kış 2019

ya ile paylaşmaya başlamıştı. Avrupa'daki güç merkezinin genişlemesi, iki büyük üretici güç olan Almanya ve Fransa arasındaki fay hattının derinleşmesine yol açtı. İlk sarsıntı 1870-71 Alman-Fransız Savaşı ile oldu. Yarım asır geçmeden Birinci Dünya Savaşı patlak verdi. Bu tarihi gelişim, barışı odağına koyan idealist düşüncenin ön plana çıkmasını sağladı. Ancak idealizm rüzgârı önce galip devletlerin, ardından da revizyonist ülkelerin ulusal çıkarlarına kurban edildi. Bu nedenle 1930'larda, Avrupa'da tehlikeli bir kuvvet yapılanması mevcuttu.

Birinci Dünya Savaşı caydırıcılığın sağlandığı bir ortamda ortaya çıkmıştı. İkinci Dünya Savaşı öncesinde caydırıcılığa yine hürmet ediliyordu. Ortam ise daha farklıydı. Büyük aktörler pozisyonlarını bir şekilde korurlarken, küçük aktörlerin sayısı Birinci Dünya Savaşı'nda oldukça artmış ve Avrupa haritası 19. yüzyıldaki halinden oldukça farklılaşmıştı. Dolayısıyla, savaşın çıkışının sebeplerini caydırıcılığı sağlayan dengenin bozulmasını sorgulayacak yeni bir durumda aramak gerekir. Nitekim Avrupa'daki savaşın çıkmasına asıl etken olan Mihver çatisının oluşması değil, Müttefik çatisının oluşturulması için diplomaside yaşanan illüzyondur.

Fransa'nın Britanya ile ittifakı, Almanya'nın batısında kuvvetli bir cephe oluşturmuştu. Böylece Almanya'nın dünyaya açılışı, bir kez daha Müttefiklerin kontrolüne girmişti. Ancak kıta siyasetinin düğüm noktası bu değildi. Bismarck'ın öngördüğü "iki cephelilik" paranoyasını Almanya'ya yaşatacak olan doğudaki ikinci cephenin oluşturulması hâlâ azami öneme sahipti. İşte burada Müttefik diplomasisine hükmeden karar alıcıların Avrupa siyasetini yanlış okudular. İki yüz yıllık yakın geçmişte Avrupa'da kaybedilen Polonya gibi bir devletin süregelen halkının ve aynı coğrafyada imparatorluktan kopan diğer halkların odağında yoğunlaşan uluslararası sorunlar ve bunların yeni gelişmelerle güncellenmesi üzerine düşünme ya da araştırmalar yetersiz kalmıştır. Dolayısıyla Avrupa'nın siyasi düğüm noktasını, yeni müttefikin batı yanlısı Polonya ile kitadan ideolojik dışlanma yaşayan Sovyetler Birliği arasında yapılacak tercih teşkil ediyordu. Aslında bu ikilik, 1930'ların Avrupa'sı için yeni bir "Doğu Sorunu" olmuştur.

Ünlü jeopolitikçi Halford Mackinder, Almanya ve Rusya arasında tampon işlevine sahip bir bölge oluşturulması için yeni devletler kurulmasını önermişti.¹ Bu rol, 1918'de yeniden kurulan Polonya'ya verildi. 1920'de Sovyet işgalini püskürten Polonya; nüfusu, devlet geleneği ve özgün askerî teknolojisiyle bölgede bir güce sahipti. İdeolojik bir ortak tehdit olarak görülen Sovyetler Birliği'nin genel olarak kıta politikasından dışlanması sayesinde, Almanya'nın güncellenen yeni Doğu Cephesi artık pekâlâ Polonya olabilir.

İşte Birinci Dünya Savaşı'nın getirdiği büyük siyasi illüzyon buydu. Polonya'nın ve diğer ülkelerin yaratılmasıyla, Avrupa'da yeni sorunlar ortaya

1 Yılmaz Tezkan, *Jeopolitikten Milli Güvenliğe*, Ülke Kitapları, İstanbul 2005, s. 37.

çıkmişti. Avrupa jeopolitiği yeniden şekillendirilmiş, ancak İkinci Dünya Savaşı öncesi diplomasisi buna uyarlanamamıştı. Batılı Müttefiklerin Polonya ile ittifakı yeterli ya da mecburi görerek, Sovyetler Birliği ile ilişki kurmamasının Avrupa'da yarattığı siyasi boşluğu Almanya değerlendirdi ve bu ülkeyle 23 Ağustos 1939'da imzaladığı Saldırmazlık Antlaşması ile Doğu Cephesi'ni, Bismarck'ın da önceden yaptığı gibi güven altına aldı. Almanya artık ilerisi için doğuda hem ileri üs olarak değerlendirebileceği Polonya topraklarını hem de Sovyet yayılcılığına karşı ortak çıkarları doğrultusunda harekâtı destekleyebilecek Finlandiya, Macaristan ve Romanya gibi yeni sınırdaş müttefikler kazanabilirdi.

Savaş başlarken; savaşın ilk iki aktöründen Almanya 79,5, Polonya ise 35 milyon nüfusa sahipti.² Almanya ve SSCB gibi ülkeler otoriter yapıları sayesinde beşinci kol faaliyetlerine karşı sert tedbirler alırlarken, Birinci Dünya Savaşı ile yaratılan Doğu Avrupa'nın kaotik yapısı bu konuda bölgedeki bütün ülkelerin büyük ülkelere karşı dezavantaja sahip olmasına neden olmuştu.³ Otoriterliğin etkisinin arttığı Avrupa'nın merkez ve doğu kesimindeki toplumların buldukları ülkelerin karar vericilerinin endişeli yapıları, bu dönemde onları *reelpolitik*in esiri etmişti. 1939'da buna direnç gösteren ülkeler ise sadece Polonya ve Finlandiya'ydı. Diğerleri, 1939-1940'ta bu iki ülkenin Almanya ve Sovyetler Birliği karşısında aldıkları yenilgileri, o dönemin uluslararası ilişkileri için bir rehber olarak kabul ettiler ve Sovyet yayılcılığına karşı Almanya'yı müttefik olarak tercih ettiler. Bu arada Balkan Paketi⁴ gibi bir oluşum da aynı *reelpolitik* endişeciliğin kurbanı oldu.

Almanya'nın yanında yer almayı tercih eden, ancak büyük savaşlara girmeyi geciktirici geleneksel sinsi dış politikasını sürdüren İtalya ise önceden olduğu gibi Avrupa'da kendine avantaj sağlama peşindeydi. İtalya savaş başlamadan beş ay önce Arnavutluk'u işgal ederek, Balkanlar'da bir köprübaşı oluşturmuştu. İtalya'nın Almanya ve SSCB gibi Avrupa'da yayılabileceği fazla bir yer yoktu. Ancak bir deniz ülkesiydi ve kuvvetli bir donanmaya sahipti.⁵ Böy-

- 2 1936-1939 arasında Avrupa'daki diğer aktörlerin nüfusları ise Fransa 41.180.000, Büyük Britanya 47.700.000, Sovyetler Birliği 170.500.000 ve İtalya 42.000.000 şeklindeydi (Nüfus verileri için bkz: I.C.B. Dear (gen. ed.), *The Oxford Companion to World War II*, Oxford University Press, Oxford 2001).
- 3 Polonya'daki etnik sorunlara rağmen, homojenlik oranının iyi bir düzeyde olduğunu söyleyebiliriz. Polonya'nın 35 milyon nüfusunun 23,5 milyonu Leh, 4,5 milyonu Ukraynalı, 3 milyonu Yahudi, 1,5 milyonu Belarus ve bir milyondan biraz daha azı Alman etnikti (*A.g.e.*, s. 698).
- 4 Balkan Antantı 9 Şubat 1934'te Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya arasında imzalanmıştı. 1940-1941 kışında Romanya'nın bir oldubittiyle Mihver'e katılımı ve kısa süre sonra Almanya'nın Yugoslavya ve Yunanistan'ı işgal etmesiyle pakt son buldu (bkz: Okan Gümüş - Aziz Sevi, *Uluslararası İlişkiler Sözlüğü*, Polat Yayınları, Ankara 1996, s. 30).
- 5 1940 Haziran'ında İtalyan Donanmasının altı muharebe gemisi, yedi ağır kruvazör, 14 hafif kruvazör, bir kıyı savunma gemisi, 122 muhrip ya da torpidobotu ve 119 denizaltısı mevcuttu. Bkz: John Keegan (gen. ed.), *The Rans McNally Encyclopedia of World War II*, Pimlico, Chicago 1984, s. 128.

Görüş

lece *Mare Nostrum*⁶ diyerek yola çıkan İtalyanlar, yayılma alanını Balkanlar'da aradılar. Arnavutluk'un işgali Yugoslavya, Yunanistan ve Türkiye'nin güneybatı kesimi üzerindeki emelleri için bölgede nüfuz kurma girişimiydi. İtalya'nın bu tutumu, Avrupa fay hattının güneydoğu uzantısını yeniden faal hale getirdi.

Britanya ise bu gelişmelerle baş edebilecek durumda değildi. Britanya'nın küresel güvenliği; 1930'ların ilk yarısında Japonya, Almanya ve İtalya'nın revizyonist politikalarıyla çökmüştü.⁷ 1930'ların ikinci yarısında ise İngiltere'de, Avrupa'da silahların sınırlandırılması ve yatıştırma politikası güden⁸ saf bir dış siyaset anlayışı mevcuttu. Almanlar *Rhineland*'a yeniden asker sokarlarken, İngilizlerin silahlanma yarışını engellemeye çalışması tam bir çelişkidir.

Askeri Durum

Bir savaşın başlatılabilmesi için en önemli ipucunu ülkelerin askerî güçlerinde arayabiliriz. Ülke askerî açıdan güçlüyse, bu ekonomisinin de belli bir güce ulaşmış olduğunu gösterir. Ancak ülke savaşa girebilmesi için barış zamanı ekonomisinde kurduğu kuvvetli bir orduya sahip olmuşsa bile bu güç onu stratejik sonuca götürmeyebilir. Ekonominin savaş dönemini besleyecek üretim ve lojistik sürdürülebilirliğinin de olması gerekir.

Birinci Dünya Savaşı'nda sömürge imparatorluklarının galip gelmesindeki en önemli husus, denizlere kapalı ülkelerin ekonomilerinin daha çabuk pes etmesiydi. İkinci Dünya Savaşı'nın ilk döneminde ise yine sömürgeler sayesinde üstünlüğe sahip olan İngiltere, Alman denizaltı harbine karşı zorlandığı için ekonomik gücünü kullanmaktan uzak kaldı. Almanlar İngilizlerin ekonomik gücünü kullanmasını bir süreliğine engellemeyi başardılar. Dolayısıyla, ülkeler ellerindeki ortaya koyarlarken, askerî ve ekonomik güçlerini birlikte düşünürler. Barış döneminde askerî güç, diplomasi masasında caydırıcılık için önemli bir husustur.

Caydırıcılığa bakıldığında, savaşın başında güç hesabına katılan beş aktör mevcuttu: Almanya, Polonya, Fransa, Britanya ve Sovyetler Birliği. Savaş başladığında biri faal, biri statik iki cephe açılmıştı ve burada dört aktörün güçlerinin karşılaşması söz konusuydu. Henüz yalnız olan Almanya'nın askerî gücünün Fransa, İngiltere ve Polonya arasında iki cephele savaşa yeterliliği tartışılan bir konudur. Sayısal olarak bakıldığında, Alman kuvvetlerinin müttefiklerle baş etmesi zor görünüyordu. Almanlar bu dengesizliği, düşük güçlü Müttefik ülkeyi kısa süreli harekâtle saf dışı etmek ve ardından onun kaynaklarından yararlanmak suretiyle giderebilirdi. Öyle de yaptı ve Polonya'nın işini

6 "Bizim Deniz"; İtalyan Faşistlerin eski Roma'yı canlandırmak hayaliyle, Akdeniz hâkimiyetini hedeflediği sloganları.

7 Dear, s. 881.

8 Aynı yer.

bir ayda bitirdi. Ancak Polonya teslim olduktan sonra bile bu denge hâlâ tartışılır durumdaydı.

Savaş başlarken; altısı panzer, 10'u mekanize olan 62 Alman tümeni Polonya sınırının gerisinde yerlerini almıştı. Bunları desteklemek için 1.300 modern uçaktan oluşan bir hava gücü seferber edilmişti. Polonyalılar ise Almanların karşısına 40 tümen çıkabilmişti ve panzer tümenleri yoktu. Daha aşağı seviyedeki zırhlı birimlerde ise çoğu modası geçmiş olan yetersiz sayıda tank mevcuttu. Polonya Hava Kuvvetleri'nin elindeki 935 uçağın yarısı da modern değildi. Bu arada Almanlar tümen sayısı 100'e ulaşan Fransa'dan gelebilecek bir saldırıyı caydırmak için de 44 tümeni batıda bırakmışlardı.⁹ Bunlar arasında panzer tümenleri yoktu.

Almanya savaşın başlatılmasında hata yapmıştı. Ancak savaşa girerken, bu hatayı giderebilecek bir savaş sistemi geliştirerek Müttefiklerin ilerisine geçtiğinin kendisi bile farkında değildi.¹⁰ Batılı Müttefiklerin askerî liderleri yenilikçiliği bastıran statükoculuğun bir parçası olmayı tercih ederlerken, revizyonist ülkelerde yeni arayışlara önem veriliyordu. Fransızlarda tank sayısının Almanlardan fazla olmasına rağmen, altı Alman panzer tümeninin verimini karşılayabilecek bir teşkilatlanmanın eksikliği, yeni savaş tarzı konusunda geride kaldıklarının bir göstergesiydi. İngiliz askerî lider kadrosu da modern savaş tarzını uygulama eğiliminde olan Percy Hobart¹¹ gibi askerlerin önünü açacağına, onları tutuculuğa mahkûm etmeyi tercih ederek, Fransızlardan farklı düşünmediklerini göstermişlerdi.

Statükoculuk İki Savaş Arası Dönem'de hem İngilizlerin hem de Fransızların kanına işlemişti. Bunun nedeni her iki ülkenin de Büyük Savaş'ın galibi olarak dünyanın kontrolörü olduklarını hissettikleri lider ve yönetici ülkeler olmalarıydı. Ancak bu statükoculuk siyasi alanla sınırlı kalması gerekirken, diğer alanlara da sızıyordu. Bu da her alanda yaratıcılığın kısıtlanması demekti. Bu nedenle İki Savaş Arası Dönem'de ne Fransa ne de İngiltere savaş sistemlerini yenileyemediler ve 19. yüzyıl mantığına dayalı koloncilik anlayışı da onları kolonilerde zorlamaya devam etti. Her iki ülke de ekonomik sorunlarla boğuşup durdular. Aynı şekilde her iki ülke de askerî alanda geniş çaplı bir gelişmeden uzak kaldılar. Bunun belki de tek istisnası, askerî teknolojilerdeki ar-ge çalışmalarının sürdürülmesi olmuştur. Bunun yanı sıra sayısal üstünlüğe önem verdiler. Ancak sistem anlayışında geri kalmışlık bu son ikisinin kesirli çarpanı oldu.

9 John Keegan, *The Second World War*, Pimlico, London 1997, s. 34.

10 Almanya bu gücünün farkına, Fransa'yı 1,5 ayda dağıtıktan sonra varmıştır.

11 İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra tümgeneral rütbesiyle emekli olan Hobart, geleneksel düşüncenin dışında fikir üretimi yapan bir askerdi ve Salisbury Ovası'ndaki tatbikatlarda zırhlı birlikleri geniş sayılarda kullanmış, ancak askerî idare bu yeni tarzı doğru bulmamıştı. Onun fikirleri *Blitzkriegin* teorik altyapısını hazırlayan Heinz Guderian'ı etkilemiştir. Hobart'ın faaliyetleri için bkz: Kenneth Macksey, *Tank Force Allied Armour in the Second World War*, Pan/Ballantine Books, London 1970, s. 26.

Savaşın başlarında Almanları zafere kavuşturan sayısal üstünlük olmadı. Alman Ordusu sıkı bir eğitim ve talimden geçerek, savaşa iyi hazırlanmıştı. Sevk ve idarede verimliliği sağlayan ve Hans von Seeckt ekolünden gelen¹² çok iyi bir askerî lider kadrosuna sahipti. Bütün bunlar kendilerinin şekillendirdiği yeni savaş tarzıyla birleşince, Alman Ordusu öne alınamaz bir savaş sistemine sahip oldu. Kâğıt üstünde Fransızlar daha üstün ve daha fazla tanka sahip olsalar bile, yarattıkları *Blitzkrieg* stratejisinin temelini oturttukları panzerleri vurucu güç olarak kullanmayı Almanlar başardılar.

Öte yandan Kızıl Ordu'da mekanize kolorduların kurulması çalışmaları, Sovyet liderlerin yeni bir savaş tarzı arayışının içinde olduğunu gösteriyordu. Müttefiklerin ideolojik tehdit olarak görerek yaklaşmadığı Sovyetler Birliği; 1941'de Müttefikler tarafına katıldığında görüleceği üzere, Müttefikler arasında yeni savaş tarzını ilk anlayan, önem veren ve geliştiren güç olmuştur. Aslında Sovyetler Birliği Almanya'dan da büyük bir hızla güçleniyordu.¹³ Ancak Stalin bunu fark ettirmeden yapmayı tercih etmişti ve savaş başlarken Sovyetler Birliği'nin Avrupa'nın askerî açıdan en güçlü ordusuna sahip olduğunu, belki de *Blitzkrieg*'in teorisini General Heinz Guderian dışında kimse anlamamıştı.¹⁴ Nitekim Sovyet askerî harcamalarının payı İkinci Beş Yıllık Planda % 12,7 iken, Üçüncü Beş Yıllık Planda % 26,4'e çıkarılmıştı.¹⁵ 1939'da Kızıl Ordu'nun elinde 1930'dakinin 43 kat tankı, 6,6 kat uçağı ve yedi kat topu vardı. Piyade mevcudu da 8-9 yılda 12 katına ulaşmıştı.¹⁶

İki Savaş Arası Dönem'de geleceğin ordusunu oluştururken, Rusların sayıya öncelik verdikleri doğrudur. Bunun yanı sıra askerî teknolojiye ve askerî düşüncenin gelişmesine de önem veriyorlardı. Bu nedenle Kızıl Ordu, savaşa girdiği 1941 Haziran'ından itibaren İkinci Dünya Savaşı boyunca Müttefikler arasında en önemli rolü üstlendi. Nitekim karada Almanları alt edebilecek bir savaş anlayışına sahip tek Müttefik ülke, Sovyetler Birliği olmuştur.

-
- 12 Hans von Seeckt, İmparatorluk Almanyası'nın son Genelkurmay Başkanı ve Weimar Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında yeni Alman Ordusunun belkemiğini oluşturan kişiydi. Von Seeckt'in planlamasında tüm çabanın tek bir noktaya (*Schwerpunkt*) odaklanarak yapılacak harekât ve bununla birlikte birincil ve ikincil hedeflere göre her birim için tanımlanmış münferit saldırı eksenleri öne çıkıyordu. Bkz: Robert M. Citino, *The Path to Blitzkrieg Doctrine and Training in the German Army, 1920-1939*, Stockpole Books, Mechanicsburg 2008, s. 17. *Blitzkrieg* (yıldırım harbi)'i geliştiren ve idrak eden birçok subay onun öğrencileriydi.
- 13 Burak Çınar, "Barbarossa Harekâtı Bir Önleyici Saldırı Mıydı? Alman Saldırısının Sovyet Silahlanmasıyla İlişkisi", *Milli Güvenlik Ve askerî Bilimler Dergisi*, Cilt:1 Sayı:4 Sonbahar 2014, s.77-101, s. 83-88.
- 14 *A.g.m.*, s. 84. Alman istihbaratı 1940 Haziran'ında Kızıl Ordu'nun toplam gücünü 170 piyade, 33½ süvari ve 46 zırhlı tümen olmak üzere toplam 250 tümen olarak tahmin etmişti. Bkz: E. Lederrey, *Germany's Defeat In The East*, War Office, London 1955, s. 24.
- 15 Alexander Werth, *Russia at War 1941-1945*, Carroll & Graf Publishers, New York 2000, s. 136-138.
- 16 Sergei M. Shtemenko, *İkinci Dünya Savaşında Rus Harekâtı 1941-1945* (çev. Güven Korulsan ve Yaşar Uçar), Ararat Yayınevi, İstanbul 1971, s. 179.

Görüş

Akademik
Bakış

245

Cilt 13
Sayı 25
Kış 2019

Kızıl Ordu'nun Müttefikler arasındaki bu öncelikli rolünün oluşmasında en önemli etkenlerden biri de Sovyet yayılmacılığıdır. Bu sayede hem ordunun savaş seferberliği durumu gerçekçi bir yapıya oturtulmuş hem de birçok tecrübeli askere sahip olunmuştu. Bu tecrübeyi getiren olaylardan biri, savaşın hemen önceki haftasında Mançurya'da gelişen Sovyet taarruzudur. Taarruz sayesinde ilerleyen Japon birliklerinin imhası sağlanmamış, aynı zamanda modern savaş tarzı da ilk kez tecrübe edilmişti.¹⁷

Bu dönemde tank üretiminde kalite ve sayıya önem veren, ancak bu silaha çağdaş muharebe tekniklerinde iyi bir yer bulamayan şüphesiz Fransızlar olmuştu. Savaş başlarken, Sovyetler Birliği'nden sonra en çok tanka sahip ülke Fransa'ydı. Tank kalitesi de genel özellikleri itibarıyla Alman panzerlerinden geride değildi. Hatta ağır tank sınıfındaki *Char 1B bis* tanklarının Almanlarda karşılığı yoktu. Ne var ki, Fransızlar da tankları bir sistemin odağına oturtmaktan aciz kaldılar. Yeni düşünceler geliştiren Charles de Gaulle gibi subaylar çıkmış olsa da geleneksel yapısı kuvvetli olan Fransız Ordusu içinde bu düşüncülerin sesleri, diğer ülkelere göre çok daha cılız kalmıştı. Bu nedenle yeni bir savaş sistemi geliştirilememiş, böylece muharebe alanındaki inisiyatif Almanlara terk edilmişti.

Almanlar ise Polonya'ya saldırmadan önce panzer tümenlerinin biri hariç, hepsinde hafif tanklar çoğunlukta idi. Her panzer tümeni teorikte 300 tanka sahipti. İlk donatılan 1. Panzer Tümeni'ndeki 302 tankın 178'i orta, kalanı hafif tanklardı. Her birinin tank mevcudiyeti 306 olan 2, 3, 4. ve 5. Panzer tümenlerinde ise sadece 44'er adet orta tank vardı.¹⁸ Bu sayılar, muharebelerin odağına panzerleri yerleştirerek yeni bir doktrin ortaya koyan Almanların savaşa hazırlık derecesinin düşük olduğunu gösteren önemli bir ipucu teşkil eder. Bununla birlikte, her birinde telsiz ve telsiz operatörü bulunan Alman panzerleri, haberleşme olanakları açısından hem Fransız hem de Sovyet tanklarına çok önemli bir avantaj sağlamıştı.¹⁹

Fransızlar Alman askerî gücü içerisinde tank sayısını 7.000-7.500 sanıyorlardı. Gerçekte ise Almanya'nın, Fransa'ya saldırmadan önce, yani 1940 Mayıs'ı başında cephe hattında sadece 2.439 tankı vardı. Bunların 1.478'i ise hafif tank sınıfında olan Pz-I ve Pz-II gibi etkisi düşük silahlardı.²⁰ Buna karşı Fransızların elindeki tank sayısı 3.168'di. Buna ek olarak, Fransa'da olan ya da her an Fransa'ya intikal için hazır durumda bekleyen 640 İngiliz tankı da bulunuyordu.²¹

17 Bkz: Gabriel Gorodetsky, *Grand Delusion Stalin and the German Invasion of Russia*, Yale University Press, New Haven, 1999, s. 239.

18 Robert M. Kennedy, *German Report Series The German Campaign in Poland – (1939)*, Naval & Military Press, Uckfield 2003, s. 28.

19 Bkz: Heinz Guderian, *Achtung Panzer!*, Çev: Christopher Duffy, Londra, Arms and Armour Press, 1999, s. 138 ve Peter McCarthy, Mike Syron, *Panzerkrieg The Rise and Fall of Hitler's Tank Divisions*, Constable & Londra, 2002, s. 46-47.

20 Bryann Perrett, *Knights of the Black Cross*, Wordsworth Editions, Hertfordshire 1997, s. 62-63.

21 Macksey, s. 41.

Fransızlar top sayısında da 10.700/7.378 oranıyla Almanlardan çok daha üstündüler. Ancak kaliteye bakıldığında ise durum farklıydı. Nitekim Fransız toplarının yarısı Birinci Dünya Savaşı'ndan kalma 75 mm'lik sahra topuydu.²²

Tanklar sistemin odağında olsalar da her şey demek değildi. Sistemde tankları başarıya ulaştıran en önemli destek unsuru hava gücüydü. Kara ve hava gücünün muharebe alanındaki iletişim ve irtibatı sayesinde, panzerler kendilerini zorlayan kuvvetli engelleri rahatlıkla aşabiliyorlardı. Yakın destek görevlerinin sürekliliği ve hava sahasında kurulan üstünlük, sistemin en önemli parçalarıydı.²³

Savaşa kara kuvvetleri gibi hava kuvvetleri de bir yeniden silahlanma programının ortasında yakalanan Fransa, özellikle hava kuvvetlerini (*Armee de l'Air*) geliştirme konusunda çuvallamıştı. 1937'nin Haziran ve 1938'in Ocak ayları arasında Almanlar 4.342, İngilizler 2.335, Amerikalılar 293 savaş uçağı üretirlerken; Fransızlarda bu rakam 71 gibi çok düşük bir seviyede kalmıştı.²⁴ Hükümet uçak tasarımcılarına teşvik vermiyordu ve 1938 gibi geç bir tarihte bile uçak fabrikalarında çalışan işçilere verilen ücretler çok düşüktü.²⁵ 1938'de ayda 50 uçak üretilirken, 1939'da bu kapasite 300'e, 1940 Mayıs'ında da 500'e çıkartılmıştı. Ancak çok geç kalınmıştı. *Armee de l'Air* 10 Mayıs 1940'ta toplam 2.200 uçağı sahipti ve bunların yarısından azı modern di. Modern olarak sadece 610 av, 130 bombardıman, 350 keşif uçağına sahipti.²⁶ Yeni savaş tarzına göre Polonya'dan daha fazlasını yapması beklenemezdi.

Fransa savaşın başında 93 tümene sahipti ve bu tümenlerin çoğı İsviçre, Almanya ve Belçika sınırlarını koruyorlardı. Bunlardan 63'ü piyade tümeni, yedisi motorize piyade tümeni, üçü hafif mekanize tümen, beşi süvari tümeni 13'ü büyük tahkimatlara yerleştirilmiş statik tümen ve üçü de ağır zırhlı tümend i. Piyade tümenlerinin 30'u daimi, kalanı ise ihtiyat tümenleriydi. 1939 seferberliğinde ordu mevcudiyeti neredeyse beş milyonu bulmuştu. Birçok kişi tarafından dünyanın en güçlü, en iyi teçhiz edilmiş ve yoğun silahlandırılmış olduğu kabul edilen bu ordu, 1918'in muzaffer ordusunun itibar gören, deneyimli askerleri tarafından yönetiliyordu.²⁷

Fransa'ya en büyük destek ise Kraliyet Deniz Kuvvetleri filolarıyla Atlantik'e hükmeden İngiltere'den geliyordu. Karada Fransa neyse, denizde de İngiltere oydu. Ancak yeni bir dünya savaşının kıta ablukasından çok daha

22 Dear, s. 316.

23 Bkz: Roger Edwards, *Panzer A Revolution in Warfare, 1939-1945*, Brockhampton Press, London, 1998, s. 25-26.

24 Robin Higham - Stephen J. Harris, *Why Air Forces Fail*, University of Kentucky, Lexington 2006, s. 58.

25 *A.g.e.*, s. 54.

26 Dear, s. 318. Fransa harekâtındaki hava muharebelerinde Alman avcı gücünün belkemiğini teşkil eden Bf-109'lar, 110 km/s daha hızlı oldukları Fransız avcı gücünün belkemiğı MS.406 envanterinin yarısını yok ettiler. Bkz: Higham, s. 56.

27 Dear, s. 316.

Görüş

Akademik
Bakış

247

Cilt 13
Sayı 25
Kış 2019

fazlasını gerektirdiğini, önceki dünya savaşı tecrübesinden biliniyordu. Müttefikler Almanya'yı Avrupa'nın batısına yayılmadan durdurmak zorundaydılar. Bu nedenle özellikle Kraliyet Hava Kuvvetleri (RAF)'ne önem veriliyordu. Silahların kısıtlanması politikası tutmayınca, 1937 Aralık'ında beş yıllık silahlanma için 1,5 milyar sterlin pay ayrıldı. Bununla birlikte hava gücü yapılanmasında ilk zamanlarda bombardıman uçaklarına verilen öncelik yerini entegre hava savunma sistemine bıraktı.²⁸ 1932'de sadece 16 milyon sterlin olan Havacılık Bakanlığının bütçesi 1939'da 450 milyon sterline yükseltildi.²⁹ 1938 Eylül'ünde İngiliz hava savunması hâlâ zayıftı. Radar istasyonlarından sadece dört tanesi aktifti. Yeni geliştirilen *Spitfire* avcı uçaklarının ise Alman bombardıman uçaklarına etkili olabilmeleri için silahlarının modifikasyona ihtiyacı vardı.³⁰

Silahlanmaya verilen önem geç anlaşılmıştı. Askerî açıdan hazırlıksız olmaları, İngilizleri 1938 Eylül'ündeki Münih görüşmelerinde yatıştırma siyaseti uygulamaya itti. İngiliz hava ve kara kuvvetlerinin savaşa hazır olmadığını anlayan Almanlar, Polonya'ya saldırdıklarında da İngilizlerin aynı tepkiyi göstereceklerini beklediler. Yine de 1937 Aralık'ında alınan karar, 1940 yazında İngiltere'nin kaderini tayin eden Britanya Hava Seferi sırasında İngiliz hava savunmasının gücünü ispatlamasını sağladığı için çok önemlidir. Ayrıca 1938'de toplam 3.000 savaş uçağı üretilirken, bu rakamın 1940'ta 15.000'e çıkarılabilmesi de önemli bir başarıdır.³¹ Buna rağmen, Birinci Dünya Savaşı'ndan dünyanın en büyük ikinci hava gücü olarak çıkan RAF, 1939-1940 döneminde ne Avrupa'da ne de Uzakdoğu'da savaşa hazır sayılırdı.³²

Donanmaları karşılaştırdığımızda ise Alman İmparatorluk Donanması'nın 1918'de Scapa Flow'daki toplu intiharı ve Versailles kısıtlamaları nedeniyle, Alman Deniz Kuvvetlerinin (*Kriegsmarine*) 20 yıl sonra toparlanmaktan bile uzak olduğu görülmektedir. 1939 Eylül'ünde İngiliz Kraliyet Donanması; 15 ana muharebe gemisi, yedi uçak gemisi, 15 ağır kruvazör, 46 hafif kruvazör, 181 muhrip, 59 denizaltı ve 54 refakat gemisinden oluşuyordu.³³ Fransız Donanmasında ise ikisi eski, üçü modernize edilmiş olan beş muharebe gemisi, iki muharebe kruvazörü, yedi ağır kruvazör, 12 hafif kruvazör, 32 büyük muhrip, 38 muhrip ve 77 denizaltı mevcuttu. 1936'da kabul edilen katma silahlanma programı ile bunlara dört adet 35.000 tonluk muharebe gemisi, iki uçak gemisi, üç hafif kruvazör, dört büyük muhrip, 12 muhrip ve 40 denizaltı daha eklenecekti. Ancak 1939 Eylül'ünde bu yeni savaş gemilerinin hiçbiri hazır değildi.³⁴

Buna karşı 1 Eylül 1939'da *Kriegsmarin*enin vurucu gücü iki muharebe gemisi, üç cep muharebe gemisi, üç ağır kruvazör, beş hafif kruvazör ve 57

28 *A.g.e.*, s. 881.

29 Higham, s. 317.

30 Dear, s. 882.

31 *A.g.e.*, s. 883.

32 Higham, s. 319.

33 Keegan, 1984, s. 215.

34 *A.g.e.*, 1984, s. 95.

U-bottan oluşuyordu.³⁵ U-botlardan sadece 26'sı Atlantik görevlerine uygundu.³⁶ 1935'te imzalanan Alman-İngiliz Antlaşması'na göre Alman Donanması tonaj bakımından İngiliz Donanmasının % 35'i kadarıyla sınırlı kalacaktı. Hitler İngilizlerle bir işbirliği umuduyla ve biraz da İngiliz Donanmasına yetişebilmesinin imkânsız görünmesi nedeniyle donanmanın önemli ölçüde genişletilmesinden kaçınarak, 1938'e kadar bu antlaşmanın hükümlerine uymuştu. Münih Zirvesi'nden sonra ise yeni donanma inşa programı olan "Z Planı"nı onayladı.³⁷

"Z planı" sekiz yıl içinde muazzam bir Alman donanmasının kurulmasının kapalı adıydı. Bu plan dâhilinde Almanlar altısı muazzam olan sekiz muharebe gemisi, dört uçak gemisi, on iki muharebe kruvazörü, beş ağır kruvazör, üç cep muharebe gemisi, 12 hafif kruvazör, 20 keşif kruvazörü, 58 muhrip, 78 torpidobot ve 162'si Atlantik'e uygun olan 249 U-botun üretimi öngörülmüştü.³⁸ Eğer Almanya tamamen yeni savaş gemilerinden oluşacak bu kuvvete sahip olsaydı, İngiliz Kraliyet Donanmasını Atlantik'te çok güç durumda bırakacağı ortadadır.

Almanya'nın İngiltere'ye su üstü filosuyla üstünlük kurması kısa vadede olası değildi. İngiliz Donanması Atlantik, Hint Okyanusu ve Akdeniz'de dağılmış olsa da Alman gemilerinin henüz Atlantik'e açılabilmesi bile büyük risk taşıyordu. Nitekim 1939 Aralık'ında Güney Atlantik'e yönelen cep muharebe gemisi *Admiral Graf Spee*'nin başına gelenler buna iyi bir örnek teşkil eder.³⁹ Dolayısıyla, Alman savaş gemilerinin tek başlarına İngiliz Donanmasını atlatarak, okyanusta dolaşan ticari gemileri avlamaları oldukça riskliydi.

Almanlar İngiliz su üstü filosuna karşı uçaklara ve U-botlara güvenmek zorundaydılar. Bu da stratejik hamlelerin kısıtlanması demektir. Yani deniz aşırı harekâtların yapılamaması ve deniz ablukasına maruz kalma durumu kaçınılmaz görünüyordu. Yani Almanlar sadece kıyılarına yakın bölgelerde faaliyette bulunabileceklerdi. Ancak savaşın ilk yarısında bu dezavantajı bertaraf ettiler. 1940 Norveç, 1941 Girit ve 1943 Tunus harekâtları, bu eksikliğe rağmen, hava indirme birliklerinin daha fazla rol almasıyla başarıya ulaştı. Fransa'nın Atlantik limanlarını kazanan U-bot filosu, 1940-1943 arasında Britanya adasını adeta ablukaya aldı. Yine de su üstü filonunun yetersizliği, Britanya'nın istilası ve Malta'nın alınması gibi Almanya'yı hem Atlantik hem de Akdeniz'de stratejik sonuca ulaştırabilecek adımları atmasını engelleyen en önemli unsur oldu.

35 *Fuehrer Conferences on Naval Affairs 1939-1945*, Chatham Publishing, London 2005, s. 34.

36 *A.g.e.*, s. 36.

37 Gordon Wright, *The Ordeal of Total War 1939-1945*, Harper Torchbooks, New York 1968, s. 15.

38 David Wragg, *Plan Z The Nazi Bid for Naval Dominance*, Pen & Sword Maritime, Barnsley 2008, s. 69.

39 Okyanuslar her ne kadar geniş olsa da hava üsleri, denizaltılar ve su üstü gemilerinden oluşan filolar tarafından manevra alanları daraltılabilmektedir. Nitekim savaşa girildiğinde Alman cep muharebe gemisi *Admiral Graf Spee* de amansız bir takip sırasında aldığı yaralar sonucunda kaptanı tarafından batırılmıştır (Graf Spee'nin son seferi için bkz: Richard Humble, *Hitler'in Açıkdeniz Filosu*, Baskan Yayınları, İstanbul, 1976, s. 56-72).

Gazi

Akademik
Bakış

249

Cilt 13
Sayı 25
Kış 2019

Teknolojik Durum

Ülkelerin teknolojik gelişmeler konusunda izledikleri yol genellikle birbirine benziyordu. Yeni savaş tarzı arayışları, Birinci Dünya Savaşı'nda geliştirilen silahlara yeni işlevler yüklemiş, böylece her alanda silah çeşitliliği oldukça artmıştı. Bununla birlikte, silahlara entegre cihazlar da geliştiriliyordu. Yeni silah araştırma ve geliştirme çabaları, bu silahların çoğunun atası önceki savaşta kullanılmış olsa bile, ikinci savaşın çehresinin oldukça değişeceğini gösterir gibiydi. 1936-1939 arasında, İspanya'da bunun bir de provasası yapılmıştı. Böylece yeni tank ve uçak modelleri, ilk tecrübelerini elde etmişlerdi.

İki Savaş Arası Dönem'de tanklara önem veriliyordu. Ancak ülkelerin tanklara bakışları birbirinden farklıydı. Tanklar, kendilerine biçilen rollere göre hafif, orta ve ağır ya da piyade ve seyir/süvari tankları şeklinde sınıflandırılıyorlardı. Kızıl Ordu'nun 1940 başlarında hizmete soktuğu T-34'ler, bazı eksikliklerine rağmen dünyada en iyi orta tanklardı. Yine Rusların aynı yıl hizmete soktukları KV-1'ler de dünyanın en iyi ağır tankıydı. 1939'da ağır tankların hizmette olduğu ülkeler Rusya ve Fransa ile sınırlıydı. *Char-1B* bis ağır tankını geliştirerek hizmete sokan Fransızların *Somua S35* orta tankı ise Alman panzerlerinden daha kalın ön zırha sahipti ve 47 mm topu Alman orta tankları Pz-III'ün 37 ve Pz-IV'ün 75 mm toplarından daha etkiliydi.

Alman panzerlerinin avantajları, görevleri iyi ayarlanmış olan mürettebatın tank içindeki verimli dağılımı ve görüş üstünlüğüydü.⁴⁰ Ama savaşın başında Almanlar çoğunlukla hafif tanklara sahiplerdi. Alman orta tanklarının sayısının hafif tankları geçmesi 1941'i bulurken, ilk ağır tank *Tiger-IE* Ağustos 1942'de hizmete girdi. Saldırı düşüncesi ağır bastığı için, Almanlar ağır tankı savaş alanına sürmede geç kalmışlardı. Polonya harekâtı öncesindeki tanklarının çoğu hafif sadece makineli tüfekle donatılan Pz-I'ler ve Pz-II'lerdi. Ağır tank konusunda İngilizler ve Amerikalılar ise Almanlardan bile acizdiler.

Zırhlı arabaların geliştirilmesine de devam ediliyordu. Keşif, gözlem, komuta, haberleşme ve irtibat görevlerinde kullanılan zırhlı arabaların genellikle Birinci Dünya Savaşı'ndaki konsept üzerinden biraz daha geliştirilmiş tipleri kullanılıyordu. Ana silah makineli tüfektir. Ancak Rusya'da zırhlı arabalara 45 mm toplu tank taretleri takılıyordu.⁴¹ Fransız *Panhard*'ın da 25 mm'lik bir topu vardı.⁴² Almanlar ise zırhlı arabalarda 20 mm'lik top kullanıyorlardı. İngiliz ve Amerikan zırhlı arabaları topla savaş başlayınca tanıştılar. Telsizli taktik seviyede başarıyla kullanan Almanlar, *Sd. Kfz. 263* gibi çeşitli zırhlı telsiz arabaları geliştirmişti.⁴³

40 Richard Ogorkiewicz, *Tanks 100 Years of Evolution*, Osprey Publishing, Oxford 2015, s. 120.

41 Bunlardan Ba-1'in taretine, henüz 1933 gibi erken bir tarihte, 45 mm'lik top yerleştirilmişti (bkz: Christopher F. Foss, *The Illustrated Encyclopedia on the World's Tanks and Fighting Vehicles*, Salamander Books, London, 1982, s. 175).

42 Ian V. Hogg, *Allied Armour of World War II*, The Crowood Press, Marlborough, 2000, s. 163.

43 Peter Chamberlain ve Hilary Doyle, *Encyclopedia of German Tanks of World War II*, Arms and Armour Press, London, 1993, s. 201.

Görüş

Ülkelerin donanmalarında on binlerce ton ağırlığında muharebe gemileri ve uçak gemileri ön plana çıkıyordu. Bunun yanı sıra 250-1.000 ton ağırlığında olan denizaltılara da yer veriliyordu. Aslında eski bir silah olan ama sürekli geliştirilerek etkinliği artırılan çeşitli torpiller kullanan bu az tonajlı su altı taşıtları, denk geldiklerinde fark edilmeksizin en büyük muharebe gemilerini bile saf dışı edebilecek bir vuruş kapasitesine sahiptiler. Suyun altında hayalet özelliğine sahip olan denizaltıların hem üretimi ucuzdu hem de inşası daha az işçilik istiyordu. Denizaltı mürettebatının sayısı, ana muharebe gemisinin yaklaşık 60'ta biri, muhribin ise yaklaşık altıda biriydi. Az maliyetle vurucu güç olmaları ihtimali vardı. Hatta Alman U-botları önceki savaşta Kuzey Atlantik'te bir etki yaratmayı da başarmışlardı. Bu nedenle denizlerdeki dezavantajı Almanların lehine değiştirerek stratejik seviyede önemli bir etki yapabilirlerdi.⁴⁴

Savaşın başında U-botların üç temel sorunu vardı. Birincisi, denizaltının su altı seyir hızının düşük olması ve su altında kalma süresinin sınırlı olmasıydı. Bunun artırılması savaşın sonunda hizmete giren ve tamamen devrim niteliğinde bir U-bot olan *Type-XXI*'e kadar giderilememiştir. İkincisi, operasyonel U-bot sayısı son derece azdı. 19-21 Ağustos 1939'da sadece 21 U-bot Britanya çevresinde konuşlandırılmıştı.⁴⁵ U-bot Filosu Komutanı Amiral Karl Dönitz 1 Eylül 1939 tarihli memorandumunda; 90'ı aynı anda en önemli bölgelerde görevde olan, toplam 300 U-bota ihtiyaç olduğunu vurgulamıştı.⁴⁶ Üçüncüsü ise U-botların kullanımıyla ilgiliydi. Tanklarda olduğu gibi, su üstü filolarının genişletilmesine yönelik klasik deniz muharebesi anlayışı hâlâ baskındı. Bu da U-bot üretim sayısını oldukça sınırlamıştı.⁴⁷ Üretim önceliği muharebe gemileri, uçak gemileri, kruvazörler ve muhriplerdeydi. Bu sorun, Dönitz'in 1943 Ocak'ında *Kriegsmarine*'nin (Alman Deniz Kuvvetleri) başına getirilmesiyle giderilecekti.

44 U-botlar 1943 Mayıs'ına kadar Atlantik'te muazzam bir etki yarattılar. Savaşta mihver denizaltıları 15 milyon grostona yakın 2.828 ticari gemi ve ek olarak 175 savaş gemisi batırmayı başardılar. Bu başarının büyük çoğunluğu Alman U-botlarına aittir (Bkz: Keegan, 1984, s. 242). En başarılı U-bot olan U-48, savaşta hizmette kaldığı dört yıl boyunca tek başına 306.874 grostonluk 51 gemi ve bir de 1.060 tonluk küçük bir savaş gemisi batırmıştı (<https://uboat.net/boats/u48.htm>, erişim: 23.07.2018, 12.59).

45 *Fuehrer Conferences...*, s. 31. Bunlar, Polonya'ya yapılacak saldırı sırasında İngilizlerden gelecek bir karşılığa karşı tedbir olarak bekleme noktalarına gönderilmişlerdi. 1938 Eylül'ündeki Münih krizi sırasında böyle bir tedbir alınmamıştı (*aynı yer*). Bu durum ya *Kriegsmarine*'nin hazırlık kapasitesinde -hâlâ düşük de olsa- belli bir seviyeye gelmesine ya da Almanların Polonya'ya saldırı düşüncesinde alınacak riskin büyüklüğünün farkında olduklarına işaret etmektedir.

46 *A.g.e.*, s. 36.

47 1935-1938 arasında toplam 55 U-bot üretilmişti. U-bot üretimi 1939'da 18 adetti ve bu sayı 1940'ta 50 adede çıkartıldı. 1941'de ise 199 adet üretildi. U-botların operasyonel durumları, verdikleri kayıplar, onarım süreleri ve personellerinin eğitim süreleri dikkate alındığında; savaşın ilk döneminde harekât sahasında olanların sayısı oldukça azdır. Bu dönemde denizlerde görev yapan U-bot sayıları 50'yi geçmemektedir. 1941 sonuna kadar üretilen U-botlar ise savaş boyunca üretilenlerin sadece % 28'idir. Bkz: <https://uboat.net/technical/shipyards/> (erişim tarihi: 02.07.2018, 11.16).

Hava kuvvetleri artık savaş alanının vazgeçilmez bir parçasıydı. Bu branş içinde avcı, bombardıman, nakliye ve eğitim görevli uçakların geliştirilmesine ağırlık veriliyordu. İlk kez keşif işlevini balonlardan daha iyi yerine getirdiği için üretilen uçaklar, Birinci Dünya Savaşı'nda avcı ve bombardıman olarak başlıca iki şekilde sınıflandırılmıştı. İki Savaş Arası Dönem'in ilk yarısında askerî havacılığın daraltılması sonucu uçakların sivil sektörde yoğunlaşması nedeniyle nakliye uçaklarına öncelik verildi. Posta, yük ve yolcu taşımacılığı için kullanılan nakliye ve yolcu uçakları, çift işlevli de olabilirlerdi. Savaşa doğru bunların askerî maksatla kullanım düşüncesi gelişti. Bu uçaklara stratejik nakliye ve hava indirme gibi yeni görevler eklendi. 1920 Versailles Antlaşması kısıtlamalarını aşmaya çalışan Almanlar ise çareyi nakliye kisvesi altında bombardıman uçağı geliştirmekte ve üretmekte buldular. 1936'da yolcu uçağı olarak *Luftansa*'nın hizmetine giren *Junkers Ju-86* nakliye uçağının askerî tipi,⁴⁸ ertesine sene İspanya İç Savaşı sırasında taktik bombardıman görevlerinde ortaya çıktı.⁴⁹ Birçok ülke kademeli pilot eğitimi için daha basit uçaklar üretmeye başladı. Son olarak uçakların aslında ilk işlevi olan keşif görevleri için ayrıca "keşif uçakları" üretilerek, bu yeni sınıf avcı uçaklarından ayrıldı. Alman *Focke-Wulf FW-189* keşif uçağı savaş başlamadan önceki yıl ilk uçuşunu gerçekleştirdiği günlerde,⁵⁰ İngilizler de bombardıman uçağı olarak planladıkları *De Havilland Mosquito*'yu geliştiriyorlardı. Ancak *Mosquito*'nun aslında keşif görevlerine uygun olduğu ise kısa bir süre sonra ortaya çıkacaktı.⁵¹

Savaş başlarken, başka sınıflar ortaya çıktı. Av ve bombardıman görevlerini birlikte yürüten, uzun mesafeli görevleri icra eden çift piston motorlu av/bombardıman uçakları; taktik hedeflere yönelik pike bombardıman uçakları ve bombardıman görevlerinin büyüklüklerine göre kapasiteleri belli olan, taktik ya da stratejik hedeflere odaklı hafif, orta ve ağır bombardıman uçakları üretim bantlarını doldurdular. Deniz savaşlarına yeni bir boyut kazandıran uçak gemilerinden havalanan avcı ve torpido bombardıman uçakları da mevcuttu. Denizlerde deniz karakol ve arama-kurtarma görevli uçaklar da görev yapar olmuştular. Sovyetler'in ise çok sayıda *I-16 Rata*⁵² gibi tecrit uçağı mevcuttu.

Bu arada İki Savaş Arası Dönem'de Almanya'daki ırkçılık faaliyetleri sonucu önemli miktarda bilim insanı yer değiştirmişti. Bu dönemde Almanya'da ırkçılığın bulaşmasıyla yozlaşan akademik camia içerisinde önemli olaylar oldu. Nazilerin iktidara geldikleri 1933'ten sonra giriştikleri temizlik hareketinden bilim camiası da nasibini aldı. Yükseköğretim kurumları bir kalemde mevcut

48 Bill Gunston, *The Illustrated Encyclopedia of Combat Aircraft of World War II*, Tiger Books, London, 1990, s. 63.

49 James Corum, *The Luftwaffe Creating the Operational Air War, 1918-1940*, University of Kansas Press, Lawrence 1997, s. 192.

50 Gunston, s. 31.

51 *A.g.e.*, s. 93-95.

52 *A.g.e.*, s. 93-95, s. 186-188.

kadrolarının % 15'ini, fizik alanında çalışan kadronun ise % 25'ini kaybetti.⁵³ Almanya adına yaşanan bu kayıp, çoğu sonradan Batılı Müttefikler olacak birçok ülke adına, özellikle de ABD için bir kazanç oldu. İşin ilginç tarafı, Almanya'da bu yozlaşmışlığın mimarları sadece siyasiler değildi. Gelişmelerde önde gelen bazı bilim insanlarının da büyük etkisi vardı. 1905'te Nobel Fizik Ödülü'nü alan Philipp Lenard'a göre Görecelik Kuramı bir Yahudi sahtekârlığıydı.⁵⁴ Yine 1919'da Nobel Fizik Ödülü'nü almış olan Johannes Stark ise fizikte Yahudi dogmatizmi ile Ari pragmatizmi arasına bir çizgi çekmişti. Yahudilerin tümdengelsel yaklaşımını eleştiren Stark, onların ön kabullerinden yola çıkarak fikirler ürettiklerini vurgularken, bunu ırka dayandırıyordu.⁵⁵

Bilimdeki bu yozlaşmışlığa rağmen, Almanlar savaş sırasında devrimsel buluşlara imza attılar. Savaşın başında henüz ar-ge safhasındaki roket ve jet teknolojilerindeki atılım, Almanlara 1943-1944'te hasımlarının rakip olamayacakları iki alan yarattı. Ancak Almanya'dan kaçan Yahudi bilim insanlarının birçoğu ABD'ye giderek çalışmalarını burada sürdürdü. Aralarında Nobel sahibi 20 kişi vardı ve bunlardan 12 fizikçi Atom Bombası'nın geliştirilmesinin safhalarında çok önemli rol oynadı.⁵⁶ 2 Ağustos 1939'da, savaş başlamadan henüz bir ay önce, Albert Einstein ısrarla ABD Devletbaşkanı Franklin D. Roosevelt'e Plütonyum Bombası'nın yapılabilirliğini araştırması konusunu yazmıştı.⁵⁷ Bunun sebebi, savaşın başında Almanların nükleer araştırmalar konusunda diğer ülkelerin ilerisinde olmasıdır. Şubat 1945 sonlarında Haigerloch'taki reaktörde yapılan zincirleme reaksiyon deneyinin başarısızlığa uğramasıyla, Almanya'nın Atom Bombası projesini revize edebilmesi için zamanı kalmadı.⁵⁸ ABD 1945'te Almanya son umudu olan Atom Bombası'nı geliştirmede başarısızlığa uğrayarak savaşı kaybederken, Atom Bombası'nı geliştirmeye muvaffak olan ABD ise Almanya teslim olduktan sonra savaşa devam eden Japonları bu korkunç silahı kullanmak suretiyle dize getirdi.

Ekonomik Durum

Topyekûn harpte hükümetler ekonomiyi harekete geçiren unsurlardan ihtiyaçları doğrultusunda, imkânları azami seviyeye çekmeye, tüketimi ise asgariye indirmeye çalışılırlar. Bu da her alandaki üretimin, silahlanma odaklı artırılmasına öncelik vermek demektir. Böylece istihdam, kaynakların tertip ve tanzimi, üretimin tanzimi ve tüketimin tanzimi gibi hususlar harp ekonomisinin öncelikli konularını oluşturur.⁵⁹ Bu konular hammadeden silaha ve ikmale giden bir yol çizer.

53 Alan D. Beyerchen, *Nazi Döneminde Bilim 3. Reich'da Üniversite* (çev. Haluk Tosun), Say Yayınları, İstanbul 2015, s. 10.

54 *A.g.e.*, s. 144.

55 *A.g.e.*, s. 199.

56 *A.g.e.*, s. 10, 66.

57 Wragg, s. 3.

58 Robert Jackson, *Unexplained Mysteries of World War II*, Gallery Books, New York, 1991, s. 54.

59 Bkz: *Harp Ekonomisi*, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul 1987, s. 9-12.

1939'da, Fransa ve Britanya önceki savaşın galipleri olarak dünyadaki sömürgelerin çoğunluğuna hâkimdiler. Bu da kâğıt üstünde işgücü ve hammadde zenginliği demektir. Ancak bu zenginliği anavatanlarına ne kadar yansıtabildiklerini söylemek zordur. Her ikisi de sanayisini kademeli olarak genişletme ve dönüştürme yoluna başvuruyorlardı. Fransız Parlamentosu savaş başlamadan bir yıl önce hükümete savaş yetkileri vermişti. Önceden İkmal Bakanlığı oluşturulan Britanya Kabinesinde ise savaş başladığında yiyecek ve deniz nakliyatı üzerine yeni makamlar oluşturuldu.⁶⁰ Yine de İngilizlerin hazırlıksızlığı, Fransızların savunma stratejisine bağlı kalması, 1939'da olası bir savaşta Batılı Müttefikler için hızlı bir zafer şansını ortadan kaldırdı.⁶¹

ABD ve Sovyetler Birliği'nin hammadde ve sınaî üretimi kendi toprakları üzerinde olduğu için, Almanya ya da Britanya gibi deniz aşırı yolların güvenliğine sağlamak gibi bir zorunlulukları yoktu. Bunun tek istisnası Sovyetler Birliği'nin 1941-42 yıllarında işgal edilen batı kesimidir. Britanya'nın sanayi üretimi için adaya hammadde nakliyatı en önemli husustur. Bu da okyanusların güvenliğinin sağlanması için önemli bir külfet getirmek suretiyle İngiliz deniz gücünü farklı okyanuslara bölüyordu. Almanya da demir cevheri gibi bazı stratejik madenleri anakaraya İsveç-Norveç güzergâhıyla taşıyordu ve yakın çevresinde denizlerin güvenliğini sağlamak zorundaydı. Alman ve İngiliz deniz taşımacılığına yönelik çıkarların öncelikli çatıştığı yer Kuzey Denizi oldu. Bu da savaş başladıktan yedi ay sonra, ilk karşılıklı hava, kara ve deniz müşterek harekâtlarının düzenleneceği Norveç Seferi'ne yol açtı.

Almanya için demir cevheri hayati öneme sahipti. Ne de olsa yeni savaş tarzının vazgeçilmeziydi. Almanya'nın 1939'daki demir cevheri üretimi 18,5 milyon tondur. Buna mukabil, Britanya'nın demir cevheri üretimi 14,5 milyon tondur. Sovyetler Birliği'nin savaşa dâhil olduğu 1941'de Sovyet demir cevheri üretimi 24,7 milyon ton oldu. Norveç Seferi'nin stratejik sonuca ulaşması sayesinde 1940 yazında İsveç-Norveç güzergâhını garantileyen Almanya'nın, 1941 demir cevheri üretimi 53,3 milyon tona ulaştı. 1941 sonunda savaşa girmesinin ardından, ABD'nin demir cevheri üretimi ise 1942'de 107,6 milyon tonu buldu.⁶²

Kömür gibi bir başka hayati bir hammaddenin üretimi, Almanya'nın Avrupa'da üstün olduğu bir sektördü. 1939'da Almanya 332,8 milyon ton, Britanya ise 231,3 milyon ton kömür üretti. Bir karşılaştırma olarak; 1941'de Sovyet kömür üretimi 151,4 milyon tonken, 1942'de Amerikan kömür üretimi ise 528,5 milyon ton oldu.⁶³ Tabii savaş sırasında genişledikçe, Almanya'nın hammadde rezervinde dünyadaki sıralaması daha da arttı.

60 Wright, s. 47.

61 Aynı yer.

62 John Ellis, *The World War II Databook*, Aurum Press, London 1995, s. 275.

63 Aynı yer.

1939 verilerine göre ham çelikte Almanya 23,7 milyon tonluk üretime sahipti ve bu da aynı yıl içinde 13,2 milyon tonluk üretim gerçekleştiren Britanya'nın oldukça üstündeydi. Ham çelik üretiminde Almanya'yı sadece ABD geçti. 1941'de SSCB'nin üretimi bile 17,9 milyon tonda ki, Almanya'nın üretimi aynı yıl 28,2 milyon tona ulaştı. ABD'nin 1942'deki 107,6 milyon tonluk ise ham çelik üretimi ise aynı yıl Alman üretim kapasitesinin iki katından fazlaydı.⁶⁴

Çok sayıda sömürgeye sahip olmasına rağmen, Fransa kömür konusunda oldukça dezavantajlı durumdaydı. Aslında 1.600 tonun üzerindeki 502 gemiyle dünyanın yedinci büyük ticari gemi filosuna sahip olan Fransa'nın, barış döneminde kömür ihtiyacının üçte birini demiryolu ve nehir taşımacılığı sayesinde Almanya ve Polonya'dan karşılaması dikkat çekicidir. Savaş başlayınca Fransa'nın kömür alımı İngiltere'den yapılmaya başlandı. Fransız ticari filosu deniz taşımacılığı için yetersiz kalınca, az sayıdaki tarafsız ülke gemilerinden de yararlanıldı. İngiliz-Fransız nakliyatı sorunları üzerine anlaşmaya varılması ise 1939 Aralık'ını buldu. Bu arada Fransa'da ciddi bir kömür kıtlığı yaşandı. Diğer ihtiyaçlar da deniz ticaretiyle giderilmek zorundaydı. Bütün gayetlere rağmen, 1930 Eylül'ü ve 1940 Haziran'ı arasında Fransa'nın ihtiyaçlarının karşılanma oranı % 50'yi geçmedi.⁶⁵ Britanya, alüminyum üretiminde Almanya ile yarışabilecek kapasiteye sahip olmaktan zaten çok uzaktı. 1939'da Alman alüminyum üretimi 239.400 tonken, Britanya'nın sadece 25.000 ton kardı. Alman üretiminin 420.000 tona ulaştığı 1942'de, ABD'nin alüminyum üretimi 751.900 tonken, Sovyet üretimi ise 51.700 ton olmuştur.⁶⁶

Petrol rezervi ise Almanya'nın savaş için hem en hayati ihtiyacı hem de en zayıf yanındı. Alman savaş mekanizmasının üstünlüğü petrol rezervinin yüksek olmasına ve sürekliliğine bağlıydı. Ne var ki, Almanya'nın petrol ihtiyacının çoğu ithalat yoluyla karşılanıyordu. 1939'da Almanya'nın 888.000 tonu ham petrol, 2,2 milyon tonu sentetik yağ olmak üzere toplam petrol üretimi 3,1 milyon tona yaklaşıyordu. İthalat sayesinde gelen petrol miktarı ise yaklaşık 5,2 milyon tonda. Dolayısıyla, Alman yıllık petrol rezervinin % 62'si yurtdışından karşılanmıştır. 1939'da 8,4 milyon ton olan Alman yıllık petrol rezervi, 1940'ta 6,9 milyon tona düştü. Bu düşüş, ithalatın azalmasından kaynaklanmıştır. Ancak 1940'ta Alman petrol üretiminde dramatik bir artış yaşandı. Ham petrol üretimi 1,5 milyon tonu bulurken, sentetik yağ üretimi de 3,4 milyon tona yaklaştı. İthalat ise 2,1 milyon tona geriledi. Böylece 1939'da Alman yıllık petrol rezervinin sadece % 30'u yurtdışından karşılanmıştır. Toplam 6,9 milyon tonu bulan 1940 rezervinin 5,9 milyon tonu ise yıl içinde tüketildi. Bu da yıllık rezervin % 86'sının harcılandığını göstermektedir.

64 *A.g.e.*, s. 276.

65 *Dear*, s. 318.

66 *Ellis*, s. 276.

Geri

Akademik
Bakış

255

Cilt 13
Sayı 25
Kış 2019

Diğer ülkelerin petrol üretim kapasitelerine bakacak olursak; Britanya'nın 1940 üretimi 11,9 milyon ton, Sovyetler Birliği'nin 1941 üretimi 33 milyon ton ve ABD'nin 1942 üretimi ise 183,9 milyon ton olmuştur.⁶⁷ İstatistiklerden de anlaşıldığı gibi, 22 Haziran 1941'de Almanya Sovyetler Birliği'ne saldırdıktan itibaren dünya petrol rezervinin büyük çoğunluğu Müttefik tekelinde olmuştur. Hâlbuki Almanlar savaşın başında Sovyet petrolünden yararlanıyorlardı.

Britanya ve Almanya'nın üretim kapasitelerini genel halleriyle karşılaştırdığımızda, Britanya'nın Almanya'ya karşı tek başına ayakta kalamayacağı ve mutlaka Alman üretimini geçen büyük bir gücün ittifakına ihtiyaç duyduğu ortadadır. Almanya'nın zayıf yanı ise petrol rezerviydi. Bu durum savaş boyunca ciddiyetini korumuştur. Savaşın başında Avrupa'nın dar coğrafyası içinde geçen harekâtlar için ihtiyaç duyulan stratejik rezerv, Almanlar için yeterliydi. Devamında ise ittifaka giren Macaristan ve Romanya'daki petrol yataklarından faydalandılar. Ancak genişleyen savaşın son bir buçuk senesinde gelen petrol kıtlığı, Alman harekâtlarına da sekte vurmaya başladı.

Anschluss, Südetler ve Danzig Koridoru sorunlarında Almanya'nın uyguladığı politika; 1938'den itibaren bir kriz tırmandırma siyasetiyle Avrupa'daki olayların savaşa doğru gittiğini göstermektedir. Bu da ülkeleri bazı tedbirler almaya itmisti. Ancak ülkeler arasında savaşa yönelik gerçek bir seferberliğin İkinci Dünya Savaşı başlarken ya da bundan kısa bir süre önce başlatıldığı pek söylenemez. Bu durum sadece Batılı Müttefikler için değil, Almanya için de geçerlidir. Bunun bir nedeni eninde sonunda çıkacağına inanılan savaşın, beklenenden daha önce başlamış olmasıdır. Almanya savaşı kara kuvvetlerinin hazır olacağını umduğu 1943'ten önce düşünmüyordu ve donanma inşa planı olan ve 1939 gibi geç bir tarihte yürürlüğe konan "Z Planı" da ancak 1947'de tamamlanabilecekti.⁶⁸ Dolayısıyla üretime yöneltilen insan gücündeki verimlilik, savaş başlarken henüz ülkelerin tanışmadığı bir husustu. İngiltere'de insan gücünün kontrolü, ancak 1941'den sonra topyekûn savaş ekonomisinin doğrudan merkezi planlamasının anahtarı oldu.⁶⁹ Almanya'da ise insan gücü ile üretim arasındaki ilişkide verimliliğin yakalanması, 1942'de Albert Speer'in Silahlanma Ve Savaş Üretimi Bakanı yapılana kadar gerçekleştirilemedi.

Aslında Hitler'in 1936'da başlattığı Dört Yıllık Plan çerçevesinde yeni yapılan üretim tesisleri sınırdan güvenli mesafede, Almanya'nın ortalarında kurulmuştu. Yerel üretim olan düşük dereceli demir depoziti işletilmiş, hızla sentetik yağ ve kurşun geliştirme programına ve savaş için önemli madenlerin depolanmasına başlanmıştı. 1938'de Almanya'nın silahlanmaya ayırdığı pay, Britanya'nınkinin beş misline ulaşmıştı.⁷⁰ Ancak Hitler iktidara geldiğinden

67 *A.g.e.*, s. 275.

68 Wragg, s. 68-69.

69 Wright, s. 51.

70 *A.g.e.*, s. 45.

beri ekonomiyi bir bütün olarak temelden örgütlemeye tabi tutmamıştı. Aslında onun yaptığı bir yandan sanayi üretimini çöküntü seviyesinden alıp tam kapasiteye ulaştırırken, diğer yandan tüketimin artışını engellemek olmuştu. Ne de olsa kendisini kısıtlayacak değil, kendi faaliyetini özgürleştirecek bir ekonomiye ihtiyacı vardı.⁷¹ Hitler'in tam tersi bir anlayışla liberal temeller üzerine kurulu Amerikan ekonomisi ise 1940'tan başlayarak yavaşça ve 1942'de tam anlamıyla savaş ekonomisine dönüştüğünde, ABD'nin sahip olduğu ekonomi ve üretim alanlarındaki üstünlük savaşta dengeyi açıkça bozmuştur.

Savaşın başında ABD Avrupa'da değildi. Önemli kaynaklara sahip olan Fransa ve Britanya, Almanya'ya karşı güç birliği yapmışlardı. Ne var ki, savaş çıkmadan önce var olan bu ittifak sadece askerî anlam içeriyordu. Almanya ile çıkması muhtemel bir savaş şüphesiz topyekûn savaş olurdu. Hem Almanya'nın hızlı güçlenmesi hem de yakın geçmişteki deneyimler bunu gösteriyordu. Buna rağmen, Britanya ve Fransa arasında kaynakları birlikte seferber etmeye yönelik ilk ciddi girişim, savaş başladıktan üç ay sonra Jean Monnet'in başkanlığında oluşturulan İngiliz-Fransız Koordinasyon Komitesidir.⁷² Fransa savaşta çok erken pes ettiği için bu geç çabanın pek bir anlamı olduğu söylenemez.

Savaşta sahip olduğu kaynaklar açısından, bir sömürgeler imparatorluğu olan Britanya şanslıydı. Örneğin dünya kauçuk üretiminin % 59'u İngilizlerin elindeydi ve İngiliz kauçuk tüketimi ise sadece % 9'du. Irak, İran, Güneydoğu Asya, Okyanusya, Venezüella ve Meksika petrollerinin önemli bir kısmı İngiliz sermayesine işletiliyordu ve İngiliz firmalarınca naklediliyordu. Romanya Alman güdümüne girmeden önce, Romen petrollerinin de önemli bir kısmı İngilizlere aitti. İngiltere o dönemde dünya petrollerinin tek başına 1/3'üne, ABD ile birlikte ise % 85'ine hâkimdi.⁷³ Ancak savaşın ilk üç senesi boyunca Almanya'nın U-botlarla Britanya adasını bir nevi kuşatması sonucu, sömürgeleri sayesinde kaynak zengini olan İngiltere'nin stratejik nakliyatta düştüğü çaresizlik nedeniyle bu kaynakları değerlendirmede verimlilikten ne derece uzak kaldığı görüldü.

Sosyal ve Psikolojik Durum

Birinci Dünya Savaşı biteli 21 sene olmuş, bir kuşak değişmişti. Büyük Savaş'ta çoğunluğu Avrupa'da olan on milyonu aşkın ölüm neticesinde Avrupa'nın erkek nüfusunda ciddi bir azalma olmuştu. Sadece Almanya'da 1.690.000 asker hayatını kaybetmiş, 371.000 kadın dul ve 1.031.400 çocuk yetim kalmış, 113.600 anne oğullarını yitirmiş ve 2,7 erkek sakat kalmıştı.⁷⁴

71 *A.g.e.*, s. 51.

72 *A.g.e.*, s. 47.

73 Mümtaz Faik Fenik, *Bu Harbin Kitabı 1939 Harbi Türkiye-İngiltere İttifakı Ve Büyük Britanya İmparatorluğu*, Zerbamat Basımevi, Ankara 1941, s. 52.

74 Karen Hagemann, "Home/Front The Military, Violence and Gender Relations in the Age of the World Wars", *Home/Front The Military, War and German in the Twentieth-Century Germany*, Karen

Bu nedenle İkinci Dünya Savaşı kuşağı, öncelikle bir yetim kuşaktı. Böyle bir kuşağın hem isyankâr hem de barışçı, kaotik duygulara sahip olması beklenirdi. Bu kaotik duyguları olumlu ya da olumsuz sonuçlara yönlentecek olan, toplumların maruz kaldıkları siyasi ve ekonomik gelişmelerdir. Savaş sonundaki aşağılanma ve cezalandırıcı barış üzerine İki Savaş Arası Dönem’de Almanya’da gelişen ekonomik çöküntü, radikal eğilimlerin barışçıl duyguların önüne geçmesine neden oldu. Babası olmayan ya da bazıları sakat olan bu çocukların kendilerini zayıf hissetmeleri için kuvvetli bir ortam vardı. İnsanlar zayıflıklarını, bir topluluğun içindeki güçlünün yardımıyla kapatarak güven duygusunu yeniden sağlayabilirlerdi.⁷⁵ Bu da insanların zayıflıklarından yararlanan ve duygulara hükmeden söylevlerle insanları galeyana getiren retorik ustaları için bulunmaz bir fırsattı. Nitekim Bu duygu eksikliği giderebilmek için “yoldaşlığın” İki Savaş Arası Dönem’de yoldaşlığa sürekli vurgu yapıldı. Durumu iyi değerlendirerek Sezar ve Çiçero’nun hitabet ustalığını çağa uyduran Hitler ve yandaşları Almanya’yı radikal çözümlerle ayağa kaldırdırca, ülkenin 19. yüzyıl militarist eğilimlerini bile geride bırakan yeni katı sisteme halktan ciddi bir tepki gelmedi. Bu da Almanya’daki otoriter örgütlenmenin önünü tamamen açtı. Böylece Almanya sosyo-psikolojik açıdan Avrupa’nın savaşa hazır tek ülkesi olmuştu.

Bununla birlikte, Nazi iktidarının artan kudreti yurtdışında da taraftar topladı. Önceki savaşın kaybedenleri arasında olan Avusturya’nın yanı sıra Romanya’da da Alman yanlıları türedi. Macaristan, Bulgaristan, Yugoslavya, İspanya, Türkiye ve hatta Norveç’te bile benzer durum söz konusuydu. Büyük olasılıkla, hızla güçlenmekte olan Almanya’nın yeni rejimi, güvenlik alanındaki ideallerine ulaşmak isteyen bu ulus aşırı destekçiler için gücün kısa yolunu temsil ediyordu. 1939’a gelindiğinde, Avrupa’nın birçok yerinde Alman beşinci kolundan bahsetmek mümkündü. Bunu Alman toplumunda giderilen, sosyal alandaki güç eksikliğinin diğer ülkelere yanlış uyarlanması olarak da görebiliriz. Bununla birlikte 1930’lardaki ekonomik düzeltmeler ve işsizlik sorununun çözülmesi de halkın Nazi rejimine sempatisini artıran nedenlerin başlarında gelmektedir. Nitekim savaştan hemen önce, dış politikada girilen riskin sürekli arttığı ve bunun sonucunun nereye gidebileceğinin farkında olan Alman halkı, Tanrı tarafından gönderilen kişinin bundan sonra da kaderin desteğine sahip olacağı umuduna bel bağlıyorlardı. Yine de Almanlar savaşa meyilli değildiler ve kamuoyu barışın korunabileceği inancına ısrarla bağlıydı.⁷⁶

Bu arada Almanya’daki toplumun içinde bulunduğu durum ve ülkenin bir korku devleti olmaya dönüşmesinin etkisi birleşince, rejime karşı direnişi

Hagemann ve Stefanie Schüller-Springorum (eds.), Berg, Oxford, 2002, s. 12.

75 Thomas Kühne, “Comradeship Gender Confusion and Gender Order in the German Military, 1918-1945”, *Home/Front The Military, War and German in the Twentieth-Century Germany*, Karen Hagemann ve Stefanie Schüller-Springorum (eds.), Berg, Oxford, 2002, s. 240.

76 Norbert Frei, *Führer Devleti 1933-1945 Nasyonal Sosyalist Egemenlik*, Politikus Yayınları, İzmir, 2005, s. 160.

de zayıf kılıyordu. Savaşın arifesinde toplum tabakaları içinden gelebilecek demokratik bir direnişten zaten kalmamıştı. Buna rağmen; üst düzeydeki ordu, siyaset ve istihbarat çevrelerinin içinde görev yapan muhafazakârlar arasında önemli kişilerden oluşan savaş karşıtı bir tabaka mevcuttu.⁷⁷ Ancak bu ileri görüşlü grup da ancak kuvvet kazandığı 1944 gibi oldukça geç bir tarihe kadar faaliyete geçemedi.

Öte yandan Fransa ve İngiltere'de siyasi çalkantılar söz konusuydu. Özellikle de Avrupa'nın en güçlüsü görülen Fransa huzursuz bir ülkeydi. Savaş başlamadan önceki hafta, ülkede savaş beklentisi ve anlaşma umudu arasında gidip gelen, bir istikrarsızlık durumu hâkimdi.⁷⁸ İngiltere'de belki halk ada olmanın verdiği tarihi güveni hissediyordu. Ancak Birinci Dünya Savaşı'nda adanın içlerine sokularak bombalarını bırakan Zeplinlerin yerini modern bombardıman uçaklarının aldığını da bilmiyor değillerdi. Birçok ülkede de olduğu gibi, kaderlerini teslim ettikleri hükümete güvenmekten başka çareleri yoktu.

Birinci Dünya Savaşı'nın ardından Atlantik'in batısına çekilerek, Avrupa'nın işlerine karışmayan ABD ise İki Savaş Arası Dönem'in ilk yarısını bolluğun, ikinci yarısını ise kıtlığın ülkesi olarak geçirmişti. Bolluğun getirdiği 1929 buhranı sonucu ortaya çıkan ekonomik çöküş sayesinde, 1933'te başkan seçilen Roosevelt'in karşısında ekonomik ve sosyal düzenlemelerini engelleyebilecek bir sermaye bloğu kalmamıştı. Böylece önceki yüzyıldan miras kalan çocuk işçiler sorunu birçok sorun kısa zamanda çözüldü. 1930'lar biterken ABD toparlanmış, hatta Roosevelt'in öngörüsü sayesinde kısmen savaşa hazırlanmaya başlamıştı. Avrupa'da savaş çıktığında, Kanada ve İngiltere ile antlaşmalar imzalayan ABD, tarafını da belli etmişti. ABD'nin bu durumu, savaş çıktığında Batılı demokrasiler için umudun ikinci seviyesini oluşturuyordu.

Savaşın başında ülkelerin psikolojilerini birer kelimeyle sıralayacak olursak; Almanya ve SSCB moralli, İngiltere ve Fransa moralsiz, ABD endişeli, İtalya ise her zamanki gibi sinsiydi. Avrupa'daki bütün küçük ülkeler ise şüphesiz korku doluydu ve sel yatağında tutunmaya çalışan bir ağaç gibi, selin gelişini bekliyorlardı. Her türlü dezavantaja rağmen, Almanya'nın saldırısına karşı koymaya kararlı olan Avrupa'nın orta güçteki ülkelerinden Polonya, gerekli tedbirleri askerî ve diplomatik alanda almış görünüyordu. Kendi savunma sanayisinin olmasının yanı sıra Fransa ve İngiltere gibi önemli müttefiklere sahip olan Polonya, ikinci cephe olmanın verdiği iletişim ve irtibat sorunu yüzünden ise endişe içerisindeydi. Şüphesiz yanı başında bulunan ve sürekli baskı yapan Almanya'nın varlığı Polonyalıları fazlasıyla tedirgin ediyordu. Yine de savaşın ilk iki aktöründen biri olması nedeniyle, Polonya'nın moral gücünün çok düşük seyrettiğini söyleyemeyiz.

77 Richard Overy, *1939 Countdown to War*, Penguin Books, London, 2010, s. 47-48.

78 *A.g.e.*, s. 63.

Sonuç

1930'ların ikinci yarısı, Avrupa'da büyük güçlerin savaşı fikren kabullendiği zaman dilimini temsil eder. Revizyonist ülkelerin Milletler Cemiyeti'ni bıraktığı 1933-1940 arasında yaşanan gelişmeler, Fransa ve Büyük Britanya'nın gidişatı doğru okuyamamasıyla birlikte 1939'un ortamını hazırladı. Almanya ise *Anschluss* ve Südetler'in işgali sayesinde, 1938'deki faaliyetleriyle savaşa gidişatı bilinçsizce hızlandırdı. Bunun üzerine toplanan Münih Konferansı, savaşa hazırlanmakta geç kalan İngiliz ve Fransızların Almanya'yı yatıştırma siyasetiyle sonuçlandı. Böylece daha rahat adımlar atabileceğini düşünen Almanya, Çekoslovakya'yı yutmakla kalmadı, 1939 ilkbaharından başlayarak Danzig Koridoru meselesi üzerinden Polonya ile arasındaki sorunları tırmandırmaya başladı. Bu mesele üzerine gelişen olaylar, Sovyet desteğini de almayı başaran Almanya'nın 1 Eylül'de Polonya'yı işgale başlaması için bahane oldu.

Aslında Çekoslovakya sorununun ele alındığı 1938'deki Münih Konferansı, yakın geleceğe yönelik yanlış bir rehber olmuştur. Çünkü konferans sadece Fransa ve İngiltere'nin değil, militarist çözüm aramasına rağmen henüz savaşa girmek istemeyen Almanya'nın da en az onlar kadar hatalı bir dış politika izlediğini gösterdi. Ne var ki, Batılı Müttefiklerin izlediği yatıştırma politikası ise askerî ve toplumsal hazırlıktan uzak olduğunu gösteren bir siyasi acizlikten başka bir şey değildi ve Almanya da bunu doğru yorumlamıştı. Ancak diplomaside ülkelerin kırmızıçizgileri bir kez geçildikten sonra sürekli taviz verecekleri şeklinde bir kural yoktur. Diplomaside farklı konular, farklı sorunlar aynı şekilde ele alınmazlar. Çünkü hem konjonktürel değişim kısa zaman aralıklarında değişik koşullar yaratır hem de her sorunun içindeki dinamiklerde mutlaka farklılaşma olur.

Yüzölçümü 400.000 km²'ye yaklaşan Polonya, Çekoslovakya gibi kolay kaybedilebilecek bir ülke değildi. Hem 35 milyon nüfusa sahipti hem de kendi savunma sanayi altyapısı vardı. Tarihi açıdan jeopolitik şanssızlığı baki olsa da Batılı Müttefiklerin desteğiyle güvenliğini sağlayabilirdi. Batılı Müttefikler ise Polonya olmadığı takdirde komünist Rusya ile işbirliği yaparak, Almanya'ya karşı Stalin'i Avrupa siyasetinin içine çekmek zorunda kalırlardı ki, bu da onlar için iki ucu pis değnekti.

1939'da ön plana çıkan bir gelişme savaşa giden Avrupa devletlerine en büyük ivmeyi kazandırdı. Bu olay savaşa son adımın atıldığı Molotov-Ribbentrop Paktı'dır. İngiltere ve Fransa Alman-Sovyet Antlaşması'nın daha birinci safhasında, yani Almanya Polonya'ya saldırdığında Almanya'ya ultimatoma verdiler ve Almanya geri adım atmıyınca 3 Eylül sabahı savaşa girdiler. Ama 17 Eylül'de Sovyetler Birliği'nin Polonya'nın doğusunu hedefleyen saldırısına karşı bir şey yapamadılar. Hâlbuki bundan birkaç ay sonra Finlandiya'ya saldırdığında, doğruluğu tartışılrsa da en azından SSCB'nin Milletler Cemiyeti'nden atılmasını sağladılar.

Geri

Akademik
Bakış

260

Cilt 13
Sayı 25
Kış 2019

Avrupa'da savaş başlarken, diplomatik başarının güldüğü iki ülke şüphesiz Almanya ve SSCB oldu. İki ülkenin imzaladığı pakt Batılı Müttefiklerin elinin kolunu bağlarken, onların Avrupa'daki askerî ve siyasi manevra alanlarını oldukça daralttı. Dolayısıyla, Almanya ve Sovyetler Birliği karşısında daha fazla kayıptan endişe eden Batılı Müttefikler, Polonya'ya yardım etmekten çekindiler. Polonya'nın teslim olmasıyla birlikte, Batılı Müttefiklerin sadece Avrupa'nın doğusu ile irtibatları kaybolmakla kalmadı, Avrupa'nın batı kıyısıyla birlikte güneydoğu ucu haricinde tüm kıta Batılı Müttefiklerin etki alanından çıktı. Böylece Birinci Dünya Savaşı'nın sonucundan faydalanma eğilimindeki Fransa ve Britanya, kendilerini Avrupa'da Napolyon dönemindekine göre bile daha büyük bir sorunun içerisinde buldular. Bu dezavantaj bir buçuk sene içinde İngiltere ve beş tarafsız ülkenin haricinde tüm Avrupa'nın otoriter güçler tarafından kontrolüyle sonuçlandı.

Almanya Avrupa diplomasisinde zaten savaştan önce birincil aktör olmuştu. Avrupa ülkeleri Avrupa siyasetinde öncelikle Almanya'yı düşünmek zorundaydılar. Bunun yanı sıra Almanların Avrupa siyasetinin etkileri menzile bağlı şekilde zayıflayarak, Amerika kıtalarına ve Pasifik'e kadar uzanıyordu. Almanya'dan sonra ikincil etkin aktörün SSCB mi, Fransa mı yoksa Britanya mı olduğu tartışılır. Ama Almanya ile kara gücünü boy ölçüştürmeye hazır olan ve bunu saklamayan Fransa'nın Almanya'dan sonra gözlerin en çok çevrildiği ülke olduğunu söyleyebiliriz. Ne de olsa savaşın başladığı gün, Almanya'ya yönelik bir işgal harekâtı yapma yeteneğine sahip olan tek coğrafya ülkesiydi ve Britanya'nın da desteğine sahipti. Belki de bu durum, Sovyet güçlenmesinin üzerini örtmüştür.

Askeri alana odaklanacak olursak, sayısal açıdan Almanya kara gücünde hem Sovyetler Birliği hem de Fransa'dan sonra geliyordu. Savaş başlarken, Almanya ne silah sayısında ne de silah kalitesinde üstünlüğe sahipti. Almanya'nın askerî alandaki sihri; silahlarını verimli bir sistem içinde kullandığı müşterek birlik harekâtını, saldırı odaklı modern bir düşüncenin parçası olarak geliştirmiş olmasıdır. Bu yeni tarzda ana enstrüman panzerlerdi ve onlar da savaş alanında yakın destek uçakları ve toplar tarafından sürekli iletişim dâhilinde desteklenerek, senkronize hareket ediyorlardı. Savaşa girildiği gün, Almanların savaşın ortalarında hizmete sokacakları üstün sınıf tanklardan çok daha önce ve çoğu hafif ve düşük kalitedeki tanklardan oluşan zırhlı gücü, zafere koşan modern sistemin at başı olmuştu.

Peki, 1939'da bu sistem Almanya'yı savaşa sokmak için yeterli miydi? Yazının önceki bölümlerinde de söylendiği gibi, Almanya 1939'da topyekûn bir savaşa isteyerek girmemişti. Başka bir deyişle, Almanya açısından Polonya'ya saldırı ile Fransa'ya saldırı aynı şeyler değildi. İkisini birleştiren ise Müttefiklerin hesapsız tepkisi olmuştu. Yoksa ne Almanya'nın 7.000 tankı olduğunu düşünen Fransa Almanya'ya ne de Fransa'nın kâğıt üzerindeki gücünden ha-

Görüş

Akademik
Bakış

261

Cilt 13
Sayı 25
Kış 2019

beri olan Almanya'nın Fransa'ya saldırması akılcıydı. Zaten Almanya topyekûn bir savaşa girecek olsa, önce Fransa'ya sürpriz saldırı yöneltmeliydi. Hâlbuki Almanya'nın Polonya'ya yaptığı sürpriz saldırı, Fransa'ya yapacağı harekâtın sürpriz saldırı niteliğini ortadan kaldırdı. Almanya'nın yaptığı hata ise diplomatik hesaplardan kaynaklanıyordu. 1938'de Münih'te Müttefiklerin izlediği yatıştırma siyasetinin süreceğini düşünmesi, Almanya'yı henüz gücü olgunlaşmadan savaşa itmişti.

Taraf ülkeler arasındaki barış görüşmelerine yönelik cılız girişimler, ülkelerin savaşa hazırlıksız yakalamalarının bir kanıtıdır. Hitler 6 Ekim 1939'da "Polonya haritadan silinmiştir; artık savaş anlamsızdır" diyerek, Müttefiklere barış yapabilecekleri mesajı vermişti.⁷⁹ İngilizler bunu reddettiler. Fransa Başbakanı Edouard Daladier 17 Ekim'de Gamelin'e Warndt Ormanı'nda tutulan birliklerini geri çekme emri vererek açık kapı bıraktı.⁸⁰ *Luftwaffe*'nin lideri Hermann Göring ve *Abwehr*'in⁸¹ başkanı Oramiral Wilhelm Canaris⁸² de barış görüşmeleri için temas kurmaya çalışan diğer üst düzey Alman yetkililerdi. Hiçbiri sonuç vermedi.

Savaş başladığında Almanya'nın hazır olmadığını ortaya koyan bir başka sektör de teknolojidir. 27 Ağustos 1939'da *Heinkel* He-178'in uçağının prototipini başarıyla test eden Almanlar, tarihte uçabilen ilk jet motorlu uçağa sahip olmuşlardı. Ancak birçok sorunu olan uçağın seri üretimine geçilmedi. Ondan bir ay önce, 20 Temmuz 1939'da da ilk roket motorlu uçak olan *Heinkel* He-176 ilk uçuşunu gerçekleştirmişti.⁸³ Bu uçak da seri üretime geçirilmedi. Ancak Alman *Heinkel*, *Messerschmitt* ve *Arado* firmaları bu iki uçağın kaldığı yerden devam ederek, askerî jetlerin geliştirilmesine öncülük ettiler. İlk gerçek askerî jet, *Messerschmitt*'in ürettiği Me-262 1943'te hizmete girdi. Aynı sene, aynı firma ilk roket motorlu uçak olan ve 960 km/s hıza ulaşabilen Me-163'ü hizmete soktu.⁸⁴ Roket araştırmaları daha geç sonuç verdi. İlk seyir füzesi V-1 12 Mayıs 1944'te⁸⁵ ve ilk karadan karaya balistik füze olan V-2 ise 8 Eylül 1944'te⁸⁶ Londra'ya atılmak suretiyle savaşta ilk olarak kullanıldılar. Almanların kolay üstesinden gelinemeyen ağır tankı *Tiger-1* 1942'nin ikinci yarısında, savaşın en iyi tankı kabul edilen orta tank *Panther* ise 1943 ortalarına doğru kullanılmaya başladı. Denizlerdeki dengeyi tekrar Almanlar lehine bozabilecek *Type-XXI* U-botun kullanımı için savaşın belki birkaç gün daha uzaması gerekliydi. İyi ve

79 Jaques de Launay, *Gizli Diplomasi*, Çev. Kerem Kurtgözü, Kavram Yayınları, İstanbul, 1994, s. 13.

80 Launay, s. 13-14.

81 Alman Askeri Haberalma Teşkilatı.

82 *A.g.e.*, s. 14-15.

83 He-176 ve He-178 için bkz: Mano Ziegler, *Hitler's Jet Plane The Me 262 Story*, Greenhill Books, London, 2004, s. 22-23.

84 Me-163 ve Me-262 için bkz: Gunston, s. 72-73 ve 74-75.

85 Roy Irons, *Hitler's Terror Weapons The Price of Vengeance*, HarperCollins, London, 2003, s. 88.

86 *A.g.e.*, s. 123-124.

üstün bir piyade silahı olan StG-44, 1943'ün ikinci yarısında Alman piyadelere dağıtılmaya başlandı. Savaşın en kaliteli silahlarını üreten Almanlar teknolojik üstünlüğe ancak savaşın ikinci yarısında ulaştılar.

Savaş başlarken, en iyi tanka Kızıl Ordu sahip olmak üzereydi. 1940'ta orta tank T-34 ve ağır tank KV-1 dünyanın en güçlü kara araçlarıydı. Almanların savaşın başında sahip olmadıkları kaliteyi Ruslar yakaladılar. Kızıl Ordu kısa sürede muazzam bir üretim kapasitesiyle bu tanklarla donatılmaya başlandı. Savaşın ortalarında Albert Speer ile uyanan Alman savaş sanayisi, inanılmaz bir gelişmeye rağmen, Sovyet savaş sanayisiyle baş edecek duruma hiçbir zaman erişemedi. Kızıl Ordu piyade silahlarında da kalite ve sayı üstünlüğüne sahipti. Topçulukta standart bir kalite anlayışı korunarak, sayısal artışta süreklilik sağlanıyordu. Bütün bu gelişmeler savaşın ikinci yarısında Kızıl Ordu'ya Doğu Cephesi'nde üstünlüğü getirdi. Ancak savaşın başında Kızıl Ordu'nun en önemli dezavantajı, 1937'deki "Büyük Temizlik"ten son derece kötü etkilenen subay kadrosuydu. Hem birliklerin sevk ve idaresi hem de lojistik konularında ciddi sorunların yaşanmasına neden olan bu husus, önce Rus-Fin savaşı, ardından da Alman-Rus Savaşı'nın ilk iki yılı boyunca Sovyetler Birliği için bir felaketler dizisi hazırladı.

Almanlar savaş sürerken her alanda geliştirdikleri silahların kalitesinde bütün rakiplerinin önüne geçtiler. Ancak bu silahların hizmete girişi ve etkili oldukları dönem, savaşın ikinci yarısı olan 1943-1945 arasına tekabül etmektedir. Bu dönem artık savaşın kaybedilmiş olduğu dönemdi. Dolayısıyla, silah sayısı ve kalitesi Almanları zafere taşıyan bir unsur değildi. Savaşın başladığı gün Almanları rakiplerinden üstün kılan, geliştirdikleri çağdaş savaş düşüncesi idi.

Güçlü donanmasına rağmen bölgesel varlığı dışında stratejik bir etki yaratamayan İtalya'nın 42 milyon nüfusuna rağmen, ne sanayisi ne de ordusu diğer güçlerle karşılaştırılabilir durumdaydı. Tank ve motorlu taşıtlarda, kalite ve sayı açısından büyük güçlerin oldukça gerisinde kalmıştı. Fransa düştükten sonra İtalya'nın Balkanlar ve Kuzey Afrika'daki maceraları ise Avrupa'daki savaşı Almanların aleyhine döndürebilecek sonuçlar doğurmuştur.

Kaynaklar

BEYERCHEN, Alan D., *Nazi Döneminde Bilim 3. Reich'da Üniversite* (çev. Haluk Tosun), Say Yayınları, İstanbul 2015.

CHAMBERLAIN, Peter ve Hilary Doyle, *Encyclopedia of German Tanks of World War II*, Arms and Armour Press, London, 1993.

CITINO, Robert M., *The Path to Blitzkrieg Doctrine and Training in the German Army, 1920-1939*, Stockpole Books, Mechanicsburg 2008.

CORUM, James, *The Luftwaffe Creating the Operational Air War, 1918-1940*, University of Kansas Press, Lawrence 1997.

Görüş

Akademik
Bakış

263

Cilt 13
Sayı 25
Kış 2019

ÇINAR, Burak, "Barbarossa Harekâtı Bir Önleyici Saldırı mıydı? Alman Saldırısının Sovyet Silahlanmasıyla İlişkisi", *Milli Güvenlik Ve askerî Bilimler Dergisi*, Cilt:1 Sayı:4 Sonbahar 2014, s.77-101.

DEAR, I.C.B. (gen. ed.), *The Oxford Companion to World War II*, Oxford University Press, Oxford 2001.

EDWARDS, Roger, *Panzer A Revolution in Warfare, 1939-1945*, Brockhampton Press, London, 1998.

ELLIS, John, *The world War II Databook*, Aurum Press, London 1995.

FENİK, Mümtaz Faik, *Bu Harbin Kitabı 1939 Harbi Türkiye-İngiltere İttifakı Ve Büyük Britanya İmparatorluğu*, Zerbamat Basımevi, Ankara 1941.

FOSS, Christopher F., *The Illustrated Encyclopedia on the World's Tanks and Fighting Vehicles*, Salamander Books, London, 1982.

FREI, Norbert, *Führer Devleti 1933-1945 Nasyonal Sosyalist Egemenlik*, Politikus Yayınları, İzmir, 2005.

Fuehrer Conferences on Naval Affairs 1939-1945, Chatham Publishing, London 2005.

GORODETSKY, Gabriel, *Grand Delusion Stalin and the German Invasion of Russia*, Yale University Press, New Haven, 1999.

GUDERIAN, Heinz, *Achtung Panzer!*, Çev: Christopher Duffy, Londra, Arms and Armour Press, 1999.

GUNSTON, Bill, *The Illustrated Encyclopedia of Combat Aircraft of World War II*, Tiger Books, London, 1990.

GÜMÜŞ, Okan - Aziz Sevi, *Uluslararası İlişkiler Sözlüğü*, Polat Yayınları, Ankara 1996.

HAGEMANN Karen ve Stefanie Schüler-Springorum (eds.), *Home/Front The Military, War and German in the Twentieth-Century Germany*, Berg, Oxford, 2002.

Harp Ekonomisi, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul 1987.

HIGHAM, Robin - Stephen J. Harris, *Why Air Forces Fail*, University of Kentucky, Lexington 2006.

HOGG, Ian V., *Allied Armour of World War II*, The Crowood Press, Marlborough, 2000.

<https://uboat.net>

HUMBLE, Richard, *Hitler'in Açıkdeniz Filosu*, Baskan Yayınları, İstanbul, 1976.

IRONS, Roy, *Hitler's Terror Weapons The Price of Vengeance*, HarperCollins, London, 2003.

JACKSON, Robert, *Unexplained Mysteries of World War II*, Gallery Books, New York, 1991.

KEEGAN, John (gen. ed.), *The Rans McNally Encyclopedia of World War II*, Pimlico, Chicago 1984.

KEEGAN, John, *The Second World War*, Pimlico, London 1997.

KENNEDY, Robert M., *German Report Series The German Campaign in Poland – (1939)*, Naval & Military Press, Uckfield 2003.

Görüş

Akademik

Bakış

264

Cilt 13

Sayı 25

Kış 2019

- LAUNAY, J. de, *Gizli Diplomasi*, Çev. Kerem Kurtgözü, Kavram Yayınları, İstanbul, 1994.
- LEDERREY, E., *Germany's Defeat In The East*, War Office, London 1955.
- MCCARTHY, Peter ve Mike Syron, *Panzerkrieg The Rise and Fall of Hitler's Tank Divisions*, Constable & Londra, 2002.
- MACKSEY, Kenneth, *Tank Force Allied Armour in the Second World War*, Pan/Ballantine Books, London 1970.
- OGORKIEWICZ, Richard, *Tanks 100 Years of Evolution*, Osprey Publishing, Oxford 2015.
- OVERY, Richard, *1939 Countdown to War*, Penguin Books, London, 2010.
- PERRETT, Bryan, *Knights of the Black Cross*, Wordsworth Editions, Hertfordshire 1997.
- SHTEMENKO, Sergei M., *İkinci Dünya Savaşında Rus Harekâtı 1941-1945* (çev. Güven Korulsan ve Yaşar Uçar), Ararat Yayınevi, İstanbul 1971.
- TEZKAN, Yılmaz, *Jeopolitikten Milli Güvenliğe*, Ülke Kitapları, İstanbul 2005.
- WERTH, Alexander, *Russia at War 1941-1945*, Carroll & Graf Publishers, New York 2000.
- WRAGG, David, *Plan Z The Nazi Bid for Naval Dominance*, Pen & Sword Maritime, Barnsley 2008.
- WRIGHT, Gordon, *The Ordeal of Total War 1939-1945*, Harper Torchbooks, New York 1968.
- ZIEGLER, Mano, *Hitler's Jet Plane The Me 262 Story*, Greenhill Books, London, 2004.

Extended Abstract

Europe is a continent in which wars and battles intensified rather than rest of the world. Most of major wars are related to Europe, even if those occurred far away. The last and the most destructive was the Second World War; prepared and started in Europe, and spread out.

With its fast and variable structure, the Second World War progressed unlike the previous ones. It was rich in surprises in the first half. Campaigns, speeded and carried with more surprises, was much related to belligerents' preparations before war. Thus we can understand circumstances that affected the events during war, as considering the situation on the day the war broke out.

In this article, the day of the Second World War started is researched. Accordingly; in order, political, military, technological, economic, social and psychological situations are discussed under five headings. All issues are supported by statistical data as well as events. All are being analyzed to inference. Thought on outcomes can be helpful to understand course of the war.

Gazi

Akademik
Bakış
265
Cilt 13
Sayı 25
Kış 2019

As political; there was a grand illusion in Europe, developed much after the Great War. Democracies failed to populate the continent, brought a crisis-creating circumstance after the collapse of deep-seated empires. Major Powers in Europe were now to calculate new continental issues, such as recreated Poland having a large soil. Successor states were in politics as descendants of the Austro-Hungarian Empire. Russia had a new system as the USSR, alienated by other European countries. Germany, lost power and soil, was a black hole during the 1920s. The continent had been divided into the *status quo countries* and the *revisionists*. Both sides had different views and plans.

As military; the belligerents obsessed with advances in arm production, both in quality and quantity, however, the *status quo countries* were left behind because they were far to understand and interpret their rivals. This paved the way for the *revisionists* recuperate. Against all odds, there was a balance among the Major Powers' military. Because the *status quo countries* could not use their military to their advantage in the politics, this aggrandized the *revisionists'* military to the level of mightiness.

All of the powers have progress in their technology, depended on military complex. For the war, the *revisionists* thought more than the *status quo countries*. Once again, armament in Europe had speeded in the eve of the Second World War. Unfortunately, the technological distance between the Second and the First world wars was beyond the one between the First World War and the Franco-Prussian War. As a comparison, all of the powers had most of the types of the weapons, which were lethal than previous wars.

As economic; countries having raw materials and industrial capacities, could steer them to the production for their political aims. Peaceful states or warlike states could motivate their people to the effort to produce in civilian or military aims. Only if your rival selected military-weighted production, you should do the same, if you have not enough countermeasures.

Countries' social and psychological aspect is another issue. Change of generations creates new minds at work as well as in all areas above. The orphan generation of the Interwar Period led to the new order in Europe. From the rulers to the workers, all the countries have been exposed to psychological issues in which everyone has broad traces of the Great War. This could have been preventive for a new world war; but accelerated the next.

All five subheadings above also have their own statistical data and notifications support interpretation to help bring the results to a conclusion. Some events during the war are compared to the roots, because the day of the war started is considered as an intersection.

Gazi